

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Навчально-науковий гуманітарний інститут

Кафедра теоретичних основ олімпійського та професійного спорту

«Допущений до захисту»

Завідувач кафедри

« » _____ 2021 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»
за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт»
на тему: РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ФУТБОЛУ В
МИКОЛАЄВІ**

Виконав: студент 6541 групи

_____ Співак В.В.

Керівник роботи:

доцент кафедри ТООПС,

к.пед.н.

_____ Адаменко О.О.

Миколаїв - 2021 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Навчально-науковий гуманітарний інститут

Кафедра Теоретичних основ олімпійського та професійного спорту

Спеціальність 017 Фізична культура і спорт

Освітня програма Олімпійський та професійний спорт

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Гарант освітньої програми

(підпис)

«__» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Студенту Співаку Віталію Вікторовичу

(Прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Регіональні аспекти розвитку футболу в Миколаєві

2. Керівник роботи Адаменко Оксана Олександрівна к. пед.н., доцент

Затверджені наказом ректора № 1017уч від «06» вересня 2021 року

2. Термін подання роботи: 13.12.2021 р.-24.12.2021 р.

3. Вихідні дані по роботі: _____

4. Перелік питань, що належать до розробки (найменування розділів)
Історичні етапи розвитку футболу в Миколаєві
Регіональні аспекти залучення населення до занять футболом в Миколаєві

Стратегія розвитку футболу в Миколаєві

5. Перелік презентаційних матеріалів Кваліфікаційна робота та презентація до захисту на 10 слайдів

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Адаменко О.О. доцент	25.01.2021	20.05.2021
2	Адаменко О.О. доцент	5.02.2021	06.01.2021
3	Адаменко О.О. доцент	1.03.2021	29.11.2021

7. Дата видачі завдання 25 січня 2021 р

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Номер	Назва етапів роботи	Терміни виконання етапів роботи	Примітка
1.	Аналіз і вивчення науково-методичної та спеціальної літератури, що стосується обраної теми.	вересень-грудень 2020 р.	
2.	Проаналізовано історичні етапи розвитку футболу в Миколаєві	січень - травень 2021 р.	
3.	Проведено анкетування спортсменів з метою визначення стану та перспектив розвитку футболу в Миколаєві	червень - вересень 2021 р.	
4.	Здійснення обробки даних: аналіз обговорення отриманих результатів дослідження; формулювання висновків та розробка практичних рекомендацій; оформлення III розділу роботи; підготовка роботи до офіційного захисту.	жовтень-грудень 2021 р.	

Студент _____
(підпис)

Співак В.В. _____
(ПІБ)

Керівник роботи _____
(підпис)

Адаменко О.О. _____
(ПІБ)

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	5
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ФУТБОЛУ В МИКОЛАЄВІ	
1.1. Історичні етапи розвитку футболу в Миколаєві.....	12
1.1.1. Розвиток футболу у довоєнному Миколаєві.....	12
1.1.2. Післявоєнний етап розвитку футболу Миколаєва.....	21
1.1.3. Історія миколаївського футболу з 1954 по 1991 рік.....	26
1.1.4. Історія розвитку футболу в Миколаєві за часів незалежності України.....	32
1.2. Регіональні аспекти залучення населення до занять футболом в Миколаєві.....	36
Висновки до розділу 1.....	39
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ І ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	41
2.1. Методи дослідження	41
2.2. Організація дослідження	43
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФУТБОЛУ В МИКОЛАЄВІ.....	45
3.1. Моніторинг стану та перспектив розвитку футболу в Миколаєві.....	45
3.2. Стратегія розвитку футболу в Миколаєві.....	50
Висновки до розділу 3.....	57
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	61
ДОДАТКИ.....	64

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

АТО	– Антитерористична операція
АФМО	– Асоціація футболу Миколаївської області
ДЮСШ	– Дитячо-юнацька спортивна школа
ДЮФЛ	– Дитячо-юнацька футбольна ліга
ЗВО	– Заклад вищої освіти
ЗМІ	– Засоби масової інформації
ЗОШ	– Загальноосвітні школи
КУ	– Комунальна установа
МФК	– Муніципальний футбольний клуб
ПФЛ	– Професійна футбольна ліга
ООС	– Операція об'єднаних сил
СДЮСШОР	– Спеціалізована дитячо-юнацька спортивна школа олімпійського резерву
СК	– Спортивний клуб
СРСР	– Союз радянських соціалістичних республік
УАФ	– Українська асоціація футболу
УРСР	– Українська радянська соціалістична республіка
ФК	– Футбольний клуб
ФФУ	– Федерація футболу України

ВСТУП

Футбол, як органічна складова фізичної культури і спорту, є частиною культурного життя суспільства, що сприяє збереженню і зміцненню здоров'я людини, розвитку її фізичних і морально-вольових здібностей, організації змістовного дозвілля. Цей найпопулярніший вид спорту охопив усі верстви населення: ним займаються діти, молодь, ветерани, жінки, люди з інвалідністю та з обмеженими можливостями.

У 2021 році український футбол відзначає 127-му річницю від першого матчу, що було проведено в Україні. Відбулася ця подія у 1894 році у Львові.

Дату народження миколаївського футболу точно назвати неможливо. Приводиться відомість про те, що в 1908 році службовець хлібної контори Чарльз Клавел Бейт організовує команду «Зебра» («Футбол-Клуб «Зебра»), яка проводить перший футбольний матч на території Миколаївської області. Матч відбувся в жовтні на Адміралтейській площі проти англійських моряків. Саме цю дату вважають датою зародження футболу на Миколаївщині.

Миколаївський футбол – це більше ніж сторічна історія захоплюючих баталій, тисячі матчів, футболістів, сотні видатних тренерів і уболівальників - майже всі жителі міста. Футбол в Миколаєві завжди був спортом номер один, а його історія наповнена багатьма яскравими моментами і перемогами.

Тому наукова проблема розвитку футболу в Миколаєві є дуже актуальною та потребує спеціальних досліджень.

Значний внесок у розвиток теорії і практики футболу на Миколаївщині здійснили такі науковці: Богатир В. [4, 10], Вертилецький О. [4], Грищенко Г. [10], Двойнисюк А. [3], Жигadlo Г. [4, 10], Кісельов А. [10], Кутовий Б. [3], Руденко А. [10].

Водночас роботи названих авторів, незважаючи на те, що в них висвітлюються численні важливі питання розвитку футболу в Миколаєві і області, не дають системного уявлення про регіональні аспекти розвитку футболу в Миколаєві.

Дослідження історії розвитку футболу на Миколаївщині потребує нових підходів до її вивчення, а саме: історичного, соціального та організаційного. Популяризація футболу в Миколаївській області забезпечить вплив на формування здорового способу життя молодого покоління, активне залучення до занять футболом всіх верств населення.

Пошук шляхів вирішення поставлених проблем з урахуванням регіональних аспектів розвитку футболу в Миколаєві і зумовило вибір теми дослідження.

Мета і завдання дослідження Метою дослідження є науково-теоретичне обґрунтування регіональних аспектів розвитку футболу в Миколаєві та розробка стратегії його подальшого удосконалення.

Досягнення поставленої мети зумовлює вирішення наступних *завдань*:

1. Здійснити аналіз науково-методичної літератури з метою визначення історичних етапів розвитку футболу в Миколаєві;
2. Дослідити регіональні аспекти залучення населення до занять футболом в Миколаєві;
3. Розробити моніторинг визначення стану та перспектив розвитку футболу в Миколаєві;
4. Обґрунтувати стратегію розвитку футболу в Миколаєві.

Об'єкт дослідження – процес розвитку футболу у Миколаєві.

Предмет дослідження – регіональні аспекти та стратегія розвитку футболу у Миколаєві.

У процесі виконання магістерської роботи були використані наступні *методи дослідження*:

- *теоретичні*: аналіз та узагальнення наукової, навчально-методичної літератури з метою вивчення історії та сучасного стану розвитку футболу в Миколаєві;
- *аналіз документів*: в процесі дослідження було використано низку нормативно-правових документів: Закон України «Про фізичну культуру і спорт», проаналізовано Стратегію розвитку фізичної культури та спорту на період до 2028 року, Стратегію розвитку фізичної культури та спорту Миколаївської області на період 2021-2027 рр., а також Статут Федерації футболу України,
- *історичний метод* використовувався при вивченні історії розвитку футболу в Миколаєві та дозволив розробити періодизацію.
- *системний аналіз* використано при дослідженні сучасного стану та регіональних аспектів залучення населення до занять футболом в Миколаєві.
- *Анкетування* дозволило виявити думки провідних спортсменів та тренерів стосовно стану, проблем і перспектив розвитку футболу в Миколаєві;
- *педагогічне спостереження* впродовж тренувальних занять спортсменів на базі СДЮСШОР «Миколаїв» з футболу.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

- теоретично обґрунтовано та розроблено стратегію розвитку футболу в Миколаєві.

Практична значущість одержаних результатів. Результати дослідження можуть бути корисними для тренерів з футболу, спортсменів, викладачів фізичного виховання закладів вищої освіти, усіх тих, хто цікавиться історією та сучасними проблемами розвитку футболу на Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконувалося в рамках реалізації кафедральної науково-дослідної теми «Історико-соціальні аспекти розвитку олімпійського руху та олімпійської освіти в Миколаївській області» (прикладна 0121U111039).

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Головні положення дослідження були апробовані під час участі у роботі Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих учених «Актуальні проблеми спорту, фізичного виховання, здоров'я людини», яка відбулася 28 жовтня 2021 р. у Національному університеті кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Миколаїв.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Робота викладена на 60 сторінках тексту, містить 8 таблиць і 4 рисунки. У бібліографії подано 28 джерел. Та 2 додатки.

РОЗДІЛ 1. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ФУТБОЛУ В МИКОЛАЄВІ

1.1. Історичні етапи розвитку футболу в Миколаєві

1.1.1. Розвиток футболу у довоєнному Миколаєві

Миколаївський футбол має більше ніж столітню історію свого існування. Розкриття історичних етапів розвитку футболу в Миколаєві дасть можливість дослідити регіональну специфіку розвитку даного виду спорту.

Футбольний клуб «Зебра» став першим клубом у місті Миколаєві. Він проводив свої матчі на Адміральській площі (нині це площа Комунарів) із командами іноземних суден, що відвідували Миколаївський порт, а в 1909 році зародився перший робочий спортивний гурток «Діагор».

В кінці червня 1911 року миколаївці вперше зіграли міжміський матч, їх суперником стали одесити. Матчу передувала така замітка:

«Деякий час тому назад, 1-ша миколаївська вільна команда отримала виклик від одеської команди «Футбол». Змагання було назначене на суботу, але, через невідомі причини, змагання одеситами відкладене і переноситься на наступну неділю. Матч миколаївських та одеських футболістів відбудеться в Одесі на Шереметевом полі, на Малому фонтані. Від миколаївської команди на змагання поїдуть 11 осіб «бійців» і 3 запасних. » Матч закінчився перемогою одеситів 2:0. [20].

1912 року було вирішено легалізувати «Футбол-Клуб «Зебра». Тому 2 березня в канцелярію миколаївського градоначальника контр-адмірала Мозговского був поданий статут для затвердження нового спортивного товариства «Миколаївський Атлетик-Клуб». Статут було затверджено і «Миколаївський Атлетик-Клуб» став першим офіційним миколаївським футбольним клубом [3, с. 38].

У цьому ж році організовується Миколаївська футбольна ліга. Проводиться перший чемпіонат міста, а також перехідний кубок. В

чемпіонаті взяли участь 8 місцевих команд і друга команда «Атлетик-Клубу». Перша команда «Атлетик-Клубу» в чемпіонаті не грала так як команди, які брали участь в змаганнях, визнали його зверхність. Чемпіонами першого чемпіонату міста стала команда спортивного клубу «Діагор».

Також потрібно зазначити, що почали проводитися матчі серед учнівських команд навчальних закладів. За першість змагалися команди Миколаївських технічного, реального, комерційного училищ та Веревської й Олександрійської гімназії.

У березні 1913 року миколаївці запропонували Київській Футбольній Лізі зіграти матч в Миколаєві. Кияни відповіли згодою, і сторони домовились про час та дату матчу.

25 березня відбулося відкриття футбольного сезону і матч між миколаївським «Атлетик-клубом» та Київським спортивним гуртком. Сезон відкрив миколаївський градоначальник – адмірал Мязговський, який дав м'яч на поле. Також на відкриття запросили оркестр Празького полку. «Атлетик-клуб» взяв ініціативу нападу з перших хвилин гри. На 33-й хвилині матчу миколаївська команда відкрила рахунок, і лише на 24-й хвилині другого тайму рахунок було зрівняно. Матч закінчився результативною нічиєю 1:1.

Цей футбольний рік став одним із найвизначніших у футбольній історії дореволюційного Миколаєва [4, с. 35].

Саме в 1913 році миколаївська команда Спортивний клуб бере участь у першості Росії. Граючи в півфіналі з одеситами, миколаївці перемагали їх 2:0, але програли цей матч із рахунком 3:2. У фіналі одеські футболісти переграли команду Санкт-Петербурга. Отже, миколаївці поступилися тільки майбутнім чемпіонам. Звіт місцевої преси про цей матч цікавий тим, що вперше у ньому добряче дісталось суддям. Ось деякі фрагменти статті: «... Матч судив рефері Одеської футбольної ліги Д. Герд із перевагою симпатій до однієї зі сторін. Звичайно, на користь Одеси. Його пристрасті дійшли до того, що він, не помічаючи різних помилок одеситів, розуміючи їхню слабку гру, продовжив гру ще на 10 хвилин та зарахував один гол із офсайду.

Пристрасті Герда помітні не тільки в матчі з Миколаєвом, але також і з іншими містами, як приклад - у грі Одеса — Харків. Тому правлінню Миколаївського спортивного клубу необхідно поклопотатися про те, щоб надалі матчі з іншими містами не судив рефері, подібний до Герда» [4, с. 38].

Пізніше в Миколаєві створюється новий спортивний клуб під назвою «Уніон». Дотримуючись заповіту стародавніх римлян «*Mens sana in corpore sano*» («У здоровому тілі - здоровий дух»), новий клуб своєю головною метою вважає гармонійний фізичний розвиток молоді. У замітці у Трудовій газеті, яка датована 5.11.13 р. повідомляється, що клуб буде розвивати не тільки футбол, а й інші види спорту. А поле буде знаходитися на колишньому полі «Миколаївського спортивного клубу» [21].

Широко анонсувався в пресі перший міжнародний матч Турція - Миколаїв в 1914 році. В «Миколаївській газеті» повідомлялося: «... «Константинопольська» (нині м. Стамбул) команда в цьому році побила румунську збірну команду - 9:1 і французьку збірну команду 2:0. Початок гри о 17.30. вечора. Ціни: ложі — 8 р., місце в ложі - 1р. 50 коп., лави - 75 коп., учнівський - 40 коп., стоячі місця - 30 та 15 коп. Квитки заздалегідь продаються в Петербурзькій кондитерській на вул. Адміральській». Але на диво скромно описувалася сама зустріч із турецькими футболістами: «Матч, який відбувся третього дня між Миколаєвом і командою з Константинополя, завершився перемогою «Спортивного клубу» - 1:0. Гра велася жваво й цікаво». Це була одна з перших перемог футболістів півдня України над професійною іноземною командою. Миколаївцям протистояв ФК «Фенербахче», який здійснював турне по Російській імперії. Миколаївці зіграли з ними два матчі, в першому як вище згадувалось одержали перемогу 1:0, а в другому матчі «Фенербахче» взяв реванш 0:3 [4, с. 39].

Перше місце чемпіонату Миколаєва 1915 року розігрували між собою дві кращі місцеві команди — «Уніон» та «Атлетик-клуб». Перший матч між ними відкривав сезон, він відбувся 26 квітня і завершився в нічию 2:2. Ну а 3 травня команди зіграли знову, перемогу святкувала команда «Уніон», яка

перемогла з рахунком 4:0. В цих матчах команди і виявили весняного чемпіона міста Миколаєва.

Ось що писала “Трудова газета” після матчу: «Треба сподіватися, що минулорічний антагонізм між місцевими клубами зараз абсолютно зник і почастишає командна гра. Між іншим, команда клубу «Уніон» була запрошена на Трійцю до Харкова на дуже привабливих умовах грати зі запрошеними туди ж відомими московськими «Морозовцями». Але комітет «Уніон» вирішив на Трійцю не їхати, а грати тут» [3, с. 57].

«Уніон» вигравши чемпіонат міста, вийшов на лідируючі позиції, всі вважали за честь зіграти проти нього. Оглядач «Миколаївської газети» відзначає, що в першій половині року «Уніон» зіграв 10 матчів і у всіх одержав перемогу з різницею м'ячів 32-8. А за цей же час в минулому сезоні «Уніон» зіграв 15 матчів при співвідношенні м'ячів 38-21 [3, с.58].

Місцеві команди продовжували виходили на футбольні майданчики незважаючи на те, що у розпалі була Перша світова війна. При цьому з'являлися нові талановиті гравці. Створена 1914 року суддівська комісія перетворилася на суддівську колегію, серед перших суддів були відомі в місті люди: М. Севастопольський, Л. Хмельницький, Г. Соколов, І. Моренко.

Наведена нижче кореспонденція свідчить, що 1915 рік був роком «Уніону»: «Першу команду спортивного клубу «Уніон» було викликано до Харкова, де 4 жовтня змагалася з переможцем першості Харкова в цьому сезоні — Спортивним клубом, а 5 жовтня - зі збірною командою м. Харкова. Змагання зі Спортивним клубом завершилося 2:1 на користь Миколаєва, а зі збірною командою – матч закінчився з рахунком 5:4 на користь Харкова. При цьому з 5 голів чотири Миколаєву забили зі штрафних, миколаївські ж голи, були забиті Харкову з ігрових ситуацій. У вересні матч із Херсоном закінчився 4:0 на користь «Уніону» [4, с. 40].

1916 рік був для міста не спокійним. З січня по березень проходили страйки 18-ти тисяч працівників заводу «Наваль». Після чого робочих почали відправляти на фронт. Але всупереч подіям, в Миколаєві продовжували

займатися футболом. У кінці червня в міській управі відбулося засідання комітетів місцевих футбольних організацій: Спортивного товариства, клубу «Уніон» і «Російського сокола» щодо утворення футбольної ліги в Миколаєві. Збори ухвалили: склад президії обрати на цих же зборах, а членів ліги - по 3 від кожного товариства, обрати в комітетах товариств які були в цьому зацікавлені. Закритим балотуванням обрані: головою ліги Б. Юренєв, товаришем голови Г. Тове, скарбником - В. Інглезі і секретарем - П. Соболев [12]. Так, вже вдруге, була створена Миколаївська футбольна ліга.

У 1919 році місто переживало тяжкі часи громадянської війни та іноземної інтервенції. Комендант місцевого гарнізону, знаючи про існування футбольних команд, вирішив провести матч між німецькими і нашими футболістами. Збірна окупантів складалася, в основному, з офіцерів і штабних чинів. Головне завдання полягало в тому, щоби привселюдно довести перевагу німців над українцями у спорті. Незважаючи на всі старання німців, перемогу з рахунком 3:2 здобули миколаївці. Через кілька днів зі штабу німецьких військ прийшла пропозиція зіграти матч-реванш. Цього разу німці поповнили свою команду кращими гравцями з інших частин військ, які перебували в різних містах України. Інтерес до повторної гри викликав ажіотаж у місті, і на матч прийшли тисячі глядачів. Воля до перемоги місцевих футболістів була такою великою, що цю зустріч вони виграли з розгромним рахунком 7:1 [4, с. 42].

1922 року була створена окружна Рада фізичної культури, при якій почав діяти науково-технічний комітет із правами розробки проектів спортивних споруд, правил гри, в тому числі і з футболу [4, с. 42].

1926 року в Миколаїв приїхала збірна Грузії, яка провела три матчі з місцевими командами. Матчі виявились цікавими. Команда заводу «Марті» перемогла збірну Грузії з рахунком 4:2, а збірна Миколаєва – перемогла з мінімальним рахунком 1:0. Що стосується третього матчу справи виявились гірше. Команда «Местран» в ті часи славилась своїм специфічним характером, і при рахунку 1:1 матч було зупинено. В цьому частково винен і

головний суддя Я. Хмельницький. Збірна Грузії в знак протесту покинула поле, а глядачам повернули гроші за білети.

В цьому ж році ЦК металістів України формує збірну футбольну команду металістів України для поїздки за кордон для ряду матчів з іноземними командами. 6 жовтня команда відправилась в поїздку. В її склад увійшли і представники з Миколаєва, а саме Ф. Кондратенко, Т. Смоленський та экс-миколаївець (тоді – харків'янин) Р. Норов, який вже мав досвід закордонних візитів в складі збірних СРСР та Харкова. В Чехословаччині зіграти так і не вдалось, два матчі команда провела в Австрії, куди прибула 9 жовтня. 16 жовтня українці зустрілись у Відні із збіркою Австрії. Повідомлялося, що на грі були присутні близько 20 тисяч глядачів. Цей матч був цікавий тим, що наша команда програючи з рахунком 3:0 зуміла відігратися за останні 5 хвилин гри. Наступного дня українська команда перемогла команду з міста Вінер-Нейштадт, рахунок 4:3. Також повертаючись додому металісти завітали до Варшави, де перемогли робочу польську команду 2:0. Таким чином миколаївські гравці поповнили досвід виступу проти закордонних команд [3, с. 133].

1927 року Миколаїв потрапив у фінал Всеукраїнської спартакіади. У фіналі мали брати участь Дніпропетровськ, Одеса, Сталіно та Миколаїв. Але спортивні керівники включили туди і збірні Харкова та Кадіївки. З 20 по 31 серпня в одно круговому турнірі команди виявляли чемпіона республіки. Миколаївці розпочали свої матчі 20 серпня з перемоги над Дніпропетровськом – 5:3. Перший тайм закінчився перевагою миколаївців 2:1, а вже в другому таймі відправили у ворота суперника ще три м'ячі, дніпропетровці відповіли двома.

21 серпня миколаївська команда перемогла Сталіно – 2:0. Але потім 24 серпня миколаївці програли команді з Харкова, розгром 2:10. Вважається, що миколаївці навмисно грали не в повну силу висловлюючи протест проти рішення спортивної влади, допустити харківчан до фіналу. Про те, що гру

було програно навмисно свідчать результати наступних матчів. 28 серпня Миколаїв перемагає Одесу з рахунком 2:1, а 30 серпня Кадіївку – 3:0.

Результати спартакіади: Харків – 9 очок, Миколаїв – 8, Одеса – 7, Дніпропетровськ – 4, Кадіївка – 1, Сталіно – 1. Друге місце Миколаєва в спартакіаді є величезним успіхом миколаївського футболу, а також однією з найяскравіших сторінок в його історії [3, с. 133].

15 серпня 1928 року вперше розпочались змагання між командами районів. Взяли участь сім команд: Баштанки, Варваровки, Миколаївського, Очаківського, Ново-Одеського, Вознесенського та Володимирського районів. Команда Очакова стала першим чемпіоном Миколаївщини.

На початку 1932 року з московської «Промкооперації» в київське «Динамо» перейшов один з кращих нападників країни Валентин Прокоф'єв, який є вихованцем миколаївського футболу. Разом з іншими миколаївцями Сердюком та Печеним його залучили до складу збірної «Динамо» УРСР. 19 травня «Динамо» перемогло команду Харкова – 4:0, Прокоф'єв в цій грі відзначився трьома голами. 15 липня Прокоф'єв будучи гравцем київського «Динамо» зіграв проти збірної Москви у складі команди збірної СРСР. Забивши гол в цій зустрічі на 60 хвилині став автором першого київського голу в збірній СРСР. Восени 21 жовтня, Прокоф'єв став першим київським футболістом, який зіграв за збірну СРСР в міжнародному матчі (збірна клубів Туреччини – збірна СРСР – 2:2). Всього в тому сезоні Валентин Прокоф'єв зіграв в шести матчах за першу команду збірної СРСР. Ось таких знаменитих футболістів виховала миколаївська футбольна земля. В цьому ж році (миколаївські) динамівці Києва не раз виступали в складах першої та другої збірних команд УРСР [3, с. 183].

1935 року в перше в Миколаєві була створена дитячо-юнацька спортивна школа (ДЮСШ), директором став вчитель фізичної культури О. В. Швейгерт. ДЮСШ стало взірцем розвитку футболу серед дітей та підлітків. У цьому ж році Миколаїв разом з Вінницею, Краматорськом, Черніговом, Горлівкою та Тирасполем взяв участь у першості УРСР серед

команд другої групи. Турнір проходив по олімпійській системі – тому програвши команда вилітала. Перший матч Миколаїв грав в Тирасполі 24 вересня і перемогла місцеву команду з рахунком 3:1(2:0). Костянтинівка перемігши 30 вересня Вінницю в першому крузі стала суперником Миколаєва у півфіналі. Перед матчем півфіналу, миколаївці зіграли проти збірної Кривого Рогу якій поступилися 1:2.

Матч проти Костянтинівки виявився дуже ефектним. Вже на 22-й хвилині Костянтинівка відкрила рахунок матчу. Через шість хвилин Колбанов зрівняв його, ну а через три хвилини Деркаченко забивши м'яч вивів команду з Миколаєва вперед – 2:1. Перший тайм закінчився з рахунком 4:1, миколаївці вправно реалізували два кутових удари. А далі відбувається неймовірне, 46 хв. – 4:2, 55-та – 4:3, 63-я – 4:4. На 72-й хв. – Горобен виводить гостей вперед. Скоро його ж суддя Сиромятніков із Харкова видаляє з поля. За дві хвилини до кінця матчу суддя видаляє в гостей Кононенка, але той відмовляється покидати поле. Суддя зупиняє матч [3, с. 194].

Ось що було написано в газеті Шлях індустріалізації після матчу: «Отримана телеграма від вищої ради фізкультури про те, що збірна команда Миколаєва грає 6 жовтня фінальний матч в Краматорську. Підсумок незакінченого матчу Миколаїв – Костянтинівка такий: команді Костянтинівки за анти фізкультурний вчинок, за недисциплінованість і непокору судді – зарахована поразка.» [27].

Фіналісти турніру грали між собою два матчі. Сприяло цьому те, що 6 жовтня Краматорськ і Миколаїв зігравши основний та додатковий час 1:1 не змогли виявити переможця. Тож наступного дня вони знову вийшли на футбольне поле. В основний час переможця виявити знову не вдалося, рахунок 0:0. І глядачі вже вдруге спостерігали на додаткові 30 хвилин гри у яких власники поля забивши два м'ячі перемогли. Так Миколаїв став віце-чемпіонами УРСР по другій групі [3, с. 190].

1937 року було створено Обласне управління фізичної культури і спорту, яке сприяло організації і розвитку інфраструктури спортивних споруд, дитячо-юнацьких спортивних шкіл, училища фізичної культури та школи вищої спортивної майстерності [10, с. 104].

Чемпіонат СРСР 1937 року запам'ятався миколаївцям тим, що їхня на той момент найсильніша команда «Суднобудівник» заводу імені Андре Марті - дебютувала в групі «Д». Газета «Шлях індустріалізації» писала: «Мартійці беруть участь у всесоюзному розігріші. Телеграфом всесоюзний комітет по справам фізкультури і спорту повідомив футболістам першої збірної заводу А. Марті, що їх включили у всесоюзний чемпіонат по футболу в групу «Д». В цій групі грають 10 команд. Перший матч миколаївці проведуть 6 серпня з командою Красний Октябрь м. Сталінграду»[28].

Ось, що писали про першу гру заводська багатотиражка «За темпи і якість» від 08.08.1937р.: «Гра проходила при несприятливих умовах, поле стадіону було дуже мокрим від дощу. Грати було важко, і обидві команди не змогли показати свого стилю і техніки гри. Матч проходив з перемінним успіхом. Тільки на останній хвилині гостям вдалося відправити м'яч у ворота команди нашого заводу» [5].

Олександр Сердюк став автором першого голу миколаївців в чемпіонатах СРСР, 24 серпня в м. Іваново він відзначився у ворота місцевої команди «Спартак».

Сам дебют для миколаївців в чемпіонаті виявився дуже складним. Розпочала команда поразкою, після якої зіграла внічию 0:0 в Кірові, наступного матчу отримала розгромну поразку в м. Іваново, а також програли в Калініні. Потім миколаївці не поїхали на матч в Баку, причини залишились невідомими. Але при цьому провели матч в Єревані, матч закінчився черговою поразкою. Чотири останні матчі, за календарем, «Суднобудівник» проводив на своєму полі. Результати матчів цілком позитивні: три перемоги та одна нічия. 18 вересня була зафіксована перша перемога в м. Миколаїв, команда перемогла «Динамо» Вороніж – 2:1. Після

нічії з дніпропетровцями, миколаївці перемогли свої дві заключні гри в команд Києва та Мінську. В результаті лише передостаннє місце в турнірній таблиці [3, с. 207].

В цьому ж році вперше був розіграний кубок України. В 1/16 фіналу «Суднобудівнику» дісталась в суперники команда «Здоров'я» з м. Харків. Миколаївці перемогли 3:0, двічі забив Григорій Кушниренко, ще одним голом відзначився Володимир Іщенко.

В 1/8 фіналу 2 травня граючі вдома «Суднобудівник» поступився «Динамо» Київ – 3:4. Після першого тайму рахунок був 3:3, все вирішив пенальті на 75-й хвилині, який у другому таймі заробили і успішно виконали гравці «Динамо».

Всього в тому розіграші кубка України взяли участь 39 команд. У фінальному матчі «Динамо» Київ в додатковий час перемогло «Динамо» Одесу 4:2, і завоювали кубок УРСР. Можна відзначити, що в фіналі за «Динамо» Одесу зіграли вихованці миколаївського футболу Макар Гичкин та Михайло Хейсон.

В передвоєнні роки в Миколаєві виховували відмінну молодь. В 38-му команда ДЮСШ граючи в кубку України серед юнаків перемогла команди Тирасполя, Полтави, Одеси, але в півфіналі програли 2:3 дніпродзержинцям. В 39-му миколаївці дійшли до фіналу, але за сумою двох матчів програли «Трактору» з Харкова – 1:1, 0:2. А вже через рік команда тренера В. І. Восковського взявши реванш у харків'ян, виграла почесний трофей. Лідерами команди тоді були Я. Борисов, В. Устюченко, К. Ширмовський [3, с. 208].

Юні миколаївські футболісти грали і з командою іспанських дітей, в ті часи їх евакуювали в наші краї. В 38-му році дитяча команда заводу ім. А. Марті перемогла 5:2, а в 39-му – 1:0. Цей матч грали в Херсоні, а переможній м'яч забив Володимир Киричков. Він успішно грав за «Суднобудівник».

22 червня 1941 року команда «Суднобудівник» готувалась їхати в Херсон на товариську гру з місцевою командою. Коли всі були в зборі, по радіо повідомили про початок війни.

За цей етап миколаївський «Суднобудівник» двічі приймав участь в чемпіонатах СРСР. В 1937 році у групі «Д» команда зайняла 10 місце з 11, а 1939 в групі «Б» стали 9 вже з 23 команд.

Грали миколаївці і в кубку СРСР. В різні роки Миколаїв представляли такі команди: «Суднобудівник» ім. заводу Марті, «Динамо», «Суднобудівник-2», «Суднобудівник». Кращим виявився 1938 рік в якому від Миколаєва грали дві команди, а команда «Динамо» перемогла в своїй зоні за вихід в основну сітку турніру.

Виступали миколаївські команди також і в чемпіонаті та кубку України. Результати були різними, в чемпіонаті можна виділити сезон 1936 року, тоді збірна заводу «Марті» стала чемпіоном своєї групи. Що ж стосується кубку, то команда «Динамо» в 1938 року і команда «Суднобудівник-2» 1939 року дійшли до сталій 1/4 фіналу.

Також проводилися чемпіонати міста Миколаїв, району та кубок області. Результати чемпіонатів міста в таблиці:

Таблиця 1.1.

Результати чемпіонатів міста Миколаїв з 1912 по 1938 рік

Рік	Пора року	Категорія	Кількість команд	Команда чемпіон	М'ячі	Очки
1912			9	Діагор	16:2	10
1914				Уніон		
1916	Весна	1	3	МСК	6:0	6
		2	3	Уніон	15:1	6
	Осінь	1	3	МСК	9:1	8
		2	3	Російський сокіл	9:6	6
1917	Весна	1	3	Уніон	17:3	7
		2	3	Російський сокіл	4:4	4
	Осінь	1	4	МСК	27:1	12
		2	3	Уніон	13:3	6

		3	5	Російський сокіл	19:4	15
1918	Осінь	1	3	МСК	3:2	4
		3	5	Російський сокіл	7:2	7
1921			13	МСК		
1922	Осінь	1	4	МСК		11
1923	Весна	1		МСК		6
		2		Уніон		4
	Осінь	1	5	Местран		
		2		Уніон		
1924	Весна	1		Команда заводу ім. Марті- Бадіна		
		Клас «Б»		Откомхоз		
	Осінь	Клас «А» 1		Профінтерн		
		Клас «А» 2		Местран		
		Група «Б»		Водники		
1925	Осінь	1	5	Желдор		7
		Клас «А» 2		А. Марті-2		
		Клас «Б» 2		Плуг і молот		
1926	Весна	1	4	Местран	11:0	6
1928	Весна	Клас «А» 2	7			
1929	Осінь			Местран		
		Клас «Б»		Водники		
1930				Спартак		

1.1.2. Післявоєнний етап розвитку футболу Миколаєва

Після двох з половиною років окупації Миколаєва німецько-фашистськими загарбниками футбол почав стрімко відроджуватися, на щастя, багато гравців пережили тяжкі часи. «Південна правда» в номері від 6 червня 1944 року писала:

«У Миколаєві відкрився спортивний сезон. Два з половиною роки не сновигали по річці човни, не приходили «болільники» подивитися на гру

своїх улюбленців – футболістів. Хід на стадіон був заборонений. Грати в футбол мали право тільки німці – «завойовники». Звільнила Червона Армія рідне місто і знову забуяла спортивна молодість, знову вечорами заповнюється будинок фізкультури імені Шверніка, знову по зеленому полю стадіону котиться футбольний м'яч.» [13].

Це свято відродження спорту відбулося 4 червня, а вже 16 липня Миколаїв відзначав День фізкультурника. На головному стадіоні – імені Андре Марті – команда «Суднобудівник» зіграла проти збірної Миколаївського гарнізону і перемогла 3:2. 30 липня «Суднобудівник» відправився на перший, серйозний, товариський матч з місцевими динамівцями, які і перемогли 1:0. Через два тижні миколаївці хотіли взяти реванш в рідному місті, але лише нічия 1:1.

Вже у вересні миколаївська команда стартує в першому офіційному змаганні – розіграші Кубка України. В жовтні повним ходом в Миколаєві проходить першість спортивного суспільства «Трудові резерви».

1945 року «Суднобудівник» приймав участь в кубку України, але вилетів від Херсонського «Спартака». Що стосується міських змагань, то в них «Суднобудівник» заводу ім. А. Марті отримав лаври лідера. Вони перемогли в чемпіонаті і Миколаєва, і області, завоювали кубок Миколаєва. Фінальний матч кубку Миколаєва, що відбувся 14 жовтня, став прикрасою футбольного сезону в рік Великої Перемоги, фінальний рахунок – 5:3 [3, с. 242].

Юнаки з миколаївського ремісничого училища №8 відмінно виступали в Кубку країни по «Трудовим резервам». 22 липня вони обіграли херсонців 2:0, потім посіли перше місце в Україні. Миколаївські хлопці дійшли до півфіналу, програвши в Москві столичним одноліткам.

Чемпіонат СРСР 1946 року для «Суднобудівника» виявився провальним. З 13 команд, одержавши перемогу лише в одному матчі вони посіли останнє місце в турнірній таблиці.

В чемпіонаті області перемогла команда «Суднобудівник» заводу імені 61 комунара. Вони були в тому році найсильнішими, адже завоювали також кубок області та міста.

18 липня розпочався кубок газети «Бузька зоря», в ньому взяли участь вісім команд. Переможницею стала команда Дома Червоної Армії.

Чемпіонат міста пройшов у трьох групах. Переможець – «Суднобудівник» заводу імені 61 комунара. «Локомотив» Вознесенськ – переможець першості Одеської залізничної дороги. Результати чемпіонату м. Миколаєва серед дитячих вуличних команд: 1 гр. (13-15 років) – «Торпедо», 2 гр. (15-17 років) – «Буревесник». Збірна школярів Миколаєва – учасник фіналу чемпіонату України (Київ), посіли третє місце [3, с. 248].

В другій половині липня була створена команда ветеранів миколаївського футболу.

Наступного року «Суднобудівник» зробив висновки після невдалого попереднього сезону. Тому новий чемпіонат СРСР відіграли вже більш гідно.

Після восьмирічної перерви миколаївці знову зіграли в розіграші кубку СРСР. 1 червня «Суднобудівник» зустрівся в Ужгороді з місцевим «Спартак» і програв 1:3.

26 березня 1947 року було створено ДСО «Колос». 13 квітня почалися весняні змагання серед десяти команд ремісничих училищ та шкіл фабрично-заводського учнівства.

8 червня визначився переможець вже традиційного розіграшу кубку газети «Бузька зоря». У фіналі команда «Суднобудівник» заводу ім. 61 комунарів переграла «Динамо» Вознесенськ з рахунком 3:1. Матч відбувся на стадіоні ім. А. Марті.

В чемпіонаті області брали участь 29 команд, з них – 12 сільських з 16 районів. На першому етапі змагання проходили в зонах. У фіналі в серпні в одноколовому турнірі зіграли переможці зон: «Динамо» Вознесенськ – 14 очок, «Суднобудівник» 61 комунара – 13, «Суднобудівник» А. Марті – 11. «Більшовик» Баштанка – 8, КІМ Ново-Григорівка – 7, «Спартак» Очаків – 7.

Вперше чемпіоном Миколаївської області стала команда не з обласного центру.

21 вересня зіграли ветерани Миколаєва та Одеси. Матч закінчився з рахунком 3:0 на користь миколаївців.

Чемпіонат СРСР 1948 року вважається найгіршим для «Суднобудівника» в історії виступів. Команда за 14 матчів чемпіонату зіграла тричі в нічию і жодного разу не перемогла.

Чемпіонат України проходив з 4 липня по 28 вересня. В чемпіонаті приймали участь більше 8 команд, розбиті на 10 зон. Серед них – одразу чотири команди Миколаївської області: команда ДСО «Суднобудівник-2» заводу ім. 61 комунара, «Будівельник», «Машинобудівник» (всі з Миколаєва) і «Динамо» Вознесенськ, чемпіон Миколаївської області 1947 р. В результаті за перше місце і путівку в півфінал турніру грали команди Вознесенська і суднобудівники Миколаєва. В результаті перемогли динамівці із Вознесенська [3, с. 254].

16 травня розпочався чемпіонат м. Миколаїв, його переможцем стала команда «Будівельник».

В чемпіонаті Миколаївської області брали участь 18 команд міста Миколаїв та області. На першому етапі команди грали в п'яти зонах, їх переможці виходили у фінал, який розпочався 6 червня. Очки команд у фіналі: «Машинобудівник» Миколаїв – 11, «Суднобудівник-2» - 7, «Динамо» Вознесенськ – 3, в/ч 10758 Миколаїв – 2, «Більшовик» Привільне – 2. В урочистій обстановці 20 червня команді був вручений перехідний приз чемпіонів.

Всього 93 команди м. Миколаєва брали участь в різних змаганнях сезону.

1949 року після кількох невдалих сезонів «Суднобудівник» нарешті порадував вболівальників хорошою грою. Важливе значення в цьому зіграло те, що команда була переведена в завод ім. 61 комунара, де більше уваги приділяли футболістам. До команди приєдналися кращі гравці з команд

«Будівельник» та «Суднобудівник» ім. А. Марті. По результатах команда зайняла 7 місце чемпіонату СРСР [3, с. 256].

В цьому році дуже сильно на місцевому рівні показала себе команда - Школа зв'язку (в/ч 10578). Вони перемогли в кубку області команду «Більшовиків» з Очакову, чим отримали право в наступному сезоні грати в кубку УРСР. Також вони виграли титул чемпіонів міста Миколаїв. І в кубку газети «Бузька зоря» їм не було рівних.

1950 року краща команда Миколаєва отримала нову назву. Як і в 1938 році миколаївці стали динамівцями.

Динамівці Миколаєва взяли участь в розіграші кубку всесоюзного спорттовариства «Динамо». Миколаївці дійшли до півфіналу, де поступилися дніпропетровцям 0:1.

22 жовтня динамівці приймали дублерів київського «Динамо» і перемогли з рахунком 3:1.

У 1951 році була створена нова команда під назвою «Червоний стяг». Вона була організована на базі училища ліванців, керівники якого вже давно зарекомендували себе як любителі футболу. В складі команди грали, як відомі вболівальникам міські футболісти, так і військовослужбовці.

Газета «Південна правда» створила і вперше провела розіграш обласного кубку серед сільських команд.

В чемпіонаті та кубку СРСР Миколаїв представляла команда «Суднобудівник». Кращим результатом в чемпіонаті є 7 місце з 18 команд 1949 року в другій групі Української зони. В кубку команда брала участь у 1947 та 1949 роках, двічі миколаївці вилітали з турніру.

З 1946 по 1953 рік миколаївські команди грали в чемпіонаті та кубку України. У чемпіонаті 1952 року команда «Червоний стяг» показала найкращий результат для команд з Миколаєва, зайнявши друге місце в своїй зоні, вони вийшли до фінального турніру в якому змагались за право зіграти в перехідних матчах за місце в класі «Б», але перемогти у фіналі не вдалося.

В кубку України миколаївці двічі дійшли до півфіналу, в 1950 році це було «Динамо», а в 1952 «Червоний стяг».

Проводилися чемпіонат та кубок міста Миколаїв, чемпіонат та кубок області, чемпіонат району. Результати чемпіонатів та кубку міста в таблицях 1.2., 1.3.

Таблиця 1.2.

Результати чемпіонатів міста з 1945 по 1953 рік

Рік	Пора року	Категорія	Кількість команд	Команда чемпіон
1945				Суднобудівник ім. А. Марті
1946		1 група		Суднобудівник ім. 61 комунара
1947			23	Суднобудівник ім. 61 комунара
1948				Будівельник
1949				Школа зв'язку (в/ч 10578)
1951		1 група	21	Піщевик
		2 група		Друга команда стадіону «Темвод»
1953	Весна	1 група	8	Червоний прапор
		2 група	5	Воднік

Таблиця 1.3.

Результати кубку Миколаєва з 1946 по 1953 рік

Рік	Переможець
1946	Суднобудівник ім. 61 комунара
1947	Будівник Півдня
1948	Будівельник
1950	Динамо
1951	Воднік
1952	Червоний прапор
1953	Авангард

1.1.3. Історія миколаївського футболу з 1954 по 1991 рік

1954 року команда «Будівельник» перемігши в своїй зоні чемпіонату України, потрапила у фінальний турнір. Миколаївці розпочали турнір з

поразки в м. Станіславе місцевій команді «Спартак». В другому матчі перемогли полтавчан, а в третьому програли майбутньому переможцю турніру - київському «Зеніту». Дві перемоги в наступних матчах покращили становище в таблиці, але програш одеситам залишив команду за місцем призерів.

3 липня в Миколаєві завершився зональний турнір першості УРСР серед школярів, команду Миколаєва, як переможців, чекав фінальний турнір. В першому матчі в Києві миколаївці перемогли одеситів – 3:2, потім – команду Київської області з рахунком 8:0, але програли збірній Києва – 0:2. Команда зайняла друге місце в республіці [3, с. 275].

1956 року для участі в Спартакіаді народів СРСР була створена збірна України (на базі «Динамо» Київ і «Шахтар» Сталіно). В її склад був запрошений і миколаївський голкіпер Євген Лемешко. Він брав участь і товариській грі проти збірної Ленінграду, і став учасником всесоюзної Спартакіади. В матчі за третє місце збірна України перемогла команду Ленінграду – 2:1, Є. Лемешко став бронзовим призером престижних всесоюзних змагань. А в складі ленінградської збірної виступив на спартакіаді ще один миколаївець – Павло Худояш. За четверте місце гравець «Зеніту» отримав звання «Майстер спорту СРСР». В цьому ж році це звання отримав і Євген Лемешко [3, с. 282].

1957 рік став примітним для миколаївського футболу. Через шість років команді Миколаєва знову було надано місце в чемпіонаті СРСР. Це сталося в результаті розширення класу «Б» до 52 команд. Два матчі після восьмирічної перерви зіграв «Авангард» в розіграшу кубку СРСР. В турнірі брали участь 76 команд класу «А» і «Б»(з цього року любительські команди в кубку більше не грали). 1 травня в матчі 1/4 фіналу 2-ї зони миколаївці перемогли «Спартак» Вільнюс – 2:0. А 5 липня миколаївці програли в 1/2 фіналу своєї зони команді «Металург» Дніпропетровськ – 1:2.

Вперше в історії миколаївського футболу місцева команда зайняла призове місце в чемпіонаті СРСР. Сталося це в 1958 році. Наступного року

зайнявши третє місце команда повторила свій успіх. 1959 рік запам'ятався ще однією подією – вперше миколаївська команда відправилась у закордонне турне. Спорткомітет СРСР відправив команду в Чехословаччину. Команда зіграла 3 матчі в яких одержали 2 перемоги, одна гра закінчилась нічиєю.

У зв'язку з припиненням випуску газети «Бузька зоря», у 1959 році пройшов останній розіграш кубку цієї газети. У півфіналах зіграли: «Торпедо» - гарнізон – 5:0, «Авангард» - «Трудові резерви» - 2:0. Фінал пройшов в завзятій боротьбі і закінчився перемогою «Торпедо» 4:2.

1960 року краща команда Миколаєва знову змінила назву на «Суднобудівник».

1964 року збірна юнаків Миколаєва (1948 року народження) стали чемпіонами України. В зональному турнірі в Дніпропетровську миколаївці перемогли господарів поля – 4:1, та у харків'ян – 3:1. Фінал пройшов у Береговом. Збірна Миколаєва зіграла в груповому турнірі проти збірної Києва – 0:0, перемогла одеситів -3:2. У вирішальному матчі миколаївська команда перемогла збірну Полтави – 1:0 [3, с. 323].

Миколаївська команда «Суднобудівник», перемігши у своїй групі чемпіонату СРСР 1968 року, потрапила в фінальний турнір за вихід у вищу лігу радянського футболу. Турнір проходив в м. Сочі, в першому матчі миколаївці перемогли «Карпати» - 1:0. Але наступні дві гри виявились невдалими: з однаковим рахунком 1:3 миколаївці поступилися і «Уралмашу», і «Іртишу». В результаті останнє місце в перехідному турнірі за вихід у вищу лігу радянського футболу і четверте із 84 команд – учасниць чемпіонату у другій групі. І високе 24-те місце рейтингу кращих команд СРСР по результатам всесоюзного чемпіонату (в першій групі класу «А» 1968 року виступали 20 команд). А у разі перемоги у перехідному фіналі «Суднобудівник» міг повторити свій кращий результат в історії – стати 21-ю командою в країні.

Розіграш кубку СРСР 1969 року увійшов в історію миколаївського футболу. Розпочали свій шлях миколаївці в третій підгрупі класу «А» з 1/4

фіналу. В Миколаїв приїхала команда з Полтави. Матч проходив на стадіоні «Спартак» в присутності 5 тисяч вболівальників, і закінчився перемогою господарів, все вирішив один гол який було забито на 86-й хвилині. Потім миколаївці перемогли київських армійців 1:0. У фіналі підгрупи «Суднобудівник» грав проти запорожців. В основний час виявити переможця не вдалося, рахунок – 1:1. В додатковий час на 108-й хвилині матчу миколаївці виривають перемогу.

В 1/16 фіналу розіграшу на стадіоні «Суднобудівник» зібралось 25 тисяч вболівальників, щоб підтримати земляків в матчі проти «Торпедо» Кутаїсі. Миколаївська команда після першого тайму рахунок 1:1, і лише на 97-й хвилині додаткового часу «Суднобудівник» вирвав перемогу.

Чвертьфінальний матч в Москві проти «Торпедо» (на той момент володар кубку СРСР), який миколаївці виграли з рахунком 2:1, став одним з кращих поєдинків за історію миколаївського футболу. 12 тисяч вболівальників, які прийшли на Центральний стадіон ім. Леніна, побачили прекрасну гру футболістів з Миколаєва [3, с. 344].

В матчі півфіналу, на стадіоні «Дружба» миколаївці пограли «Карпатам» з рахунком 2:0.

Тріумфальним був виступ «Суднобудівника» в чемпіонаті СРСР у 1974 році. За чотири тури до фінішу миколаївці достроково зайняли перше місце в своїй зоні. Безпрограшна серія команди налічувала 35 матчів, а з урахуванням останніх восьми ігор сезону 1973 року серія налічувала 43 матчі(24 перемоги та 19 нічиїх) [3, с. 362].

В лютому 1975 року відбулась зустріч команди з вболівальниками. Гравців нагородили золотими медалями чемпіонів УРСР за перемогу в шостій зоні в 1974 році, дипломами першого ступеня і цінними подарунками. Команді також вручили кришталевий кубок від імені республіканського спорткомітету. Спеціальними призами були нагороджені кращі гравці кожного амплуа.

1984 року чемпіонат СРСР пройшов по новому формату. Команди зони були розбиті на дві групи по 13 команд. Після двоколового турніру шість кращих команд утворювали групу, розігруючи місця з 1 по 12. «Суднобудівник» впевнено переміг у другій групі. Миколаїв реально претендував на перше місце серед найсильніших команд зони. Але стався казус: у домашній грі з головним конкурентом – «Нивою» (Вінниця), яку миколаївці перемогли з рахунком 1:0, було порушено Регламент – на поле вийшов зайвий віковий гравець. Після протесту «Ниви» результат матчу було анульовано, і вінничани стали переможцями зонального турніру. «Суднобудівник» третій [3, с. 400].

Сезон 1990 став одним з кращих в історії «Суднобудівника». Команда, граючи майже тим самим складом, що і минулого року коли вони зайняли 17 місце, здобули срібні медалі другої ліги першої зони чемпіонату УРСР і отримали право перейти в більш високу групу – буферну зону. «Суднобудівник» мав найкращу в зоні різницю забитих та пропущених м'ячів: +29. Вісім ігор поспіль ворота команди залишалися сухими. Матчі у Миколаєві збирали найбільшу аудиторію серед українських стадіонів команд другої ліги. До списку 22 найкращих гравців зони ФФУ включила Машніна, Морозова та Тимофєєва (усі — за № 1). Сергій Морозов став найкращим бомбардиром зони.

1991 рік. У буферній зоні суперниками команди стали колективи з Української РСР, Молдавської РСР, Білоруської РСР та Закавказзя. Команда «Суднобудівник» посіла 15 місце з 22 команд. У футболі стали відчуватися політичні заворушення, що відбувалися СРСР. Команди стали відмовлятися від поїздок у неспокійні Гянджу та Агдам. «Суднобудівник» теж вважав за краще достроково завершити чемпіонат, отримавши дві технічні поразки. Того року 26 жовтня був зіграний останній матч головної миколаївської команди під назвою «Суднобудівник», пізніше назву було змінено.

Не одноразово в цей етап проводилися чемпіонати та кубки міста Миколаїв і області, а також кубки районів. За ці роки найчастіше в

чемпіонаті області перемагали команди: «Волна» - 7 разів, «Торпедо» - 6 раз, «Авангард» та «Воднік» по 4 рази. А володарем кубку області найбільшу кількість раз ставала команда «Волна»: 13.

Результати чемпіонату та кубку м. Миколаїв:

Таблиця 1.4.

Результати чемпіонатів міста з 1957 по 1989 рік

Рік	Кількість команд	Команда чемпіон
1957	29	Авангард (Водопій)
1960		Команда заводу ім. Носенко
1963	24	
1964	10	Суднобудівник (заводу ім. Носенко)
1967		Чайка-Авангард
1968		Спартак
1972	16	Суднобудівник (клубний)
1973		Суднобудівник (клубний)
1978		Суднобудівник (клубний)
1980		Океан
1981		Волна
1984		Торпедо
1985		Волна
1987		Волна-ветерани
1988		Волна
1989		Волна

Таблиця 1.5.

Результати кубку Миколаєва з 1954 по 1990 рік

Рік	Кількість команд	Чемпіон
1954		Будівельник
1955	12	Авангард
1957	16	ЮСШ
1959	14	Торпедо
1960		Торпедо
1963	16	Торпедо
1971		Волна
1972	17	Волна
1973	16	Суднобудівник (клубний)
1981		Волна
1983		Волна

1984		Волна
1985	10	Воднік
1986		Волна
1987	25	Воднік
1988		Волна
1989		Волна
1990		Волна

1.1.4. Історія розвитку футболу в Миколаєві за часів незалежності України

1992 року головна команда Миколаєва отримала місце у вищій лізі першого чемпіонату України, а також нову назву – «Евіс». У своїй групі миколаївці посіли 9 місце з 10 команд, тому покинули елітний дивізіон.

Наступного року команда зайняла 2 місце в Першій лізі України і отримала шанс знову зіграти у вищій.

1994 року команда «Евіс» перетворилася в муніципальну команду СК «Миколаїв». В тому сезоні, посівши 13 місце, команда показала найкращий результат в історії виступів міста Миколаїв у вищій лізі чемпіонату України,

Тріумфальним виявився сезон 1997/1998, коли СК «Миколаїв» з великим відривом від другого місця виграв першу лігу та знову повернувся до вищої.

Сезон у вищій лізі команда розпочала вже з новим тренером. Почалися серйозні проблеми із фінансуванням клубу з міського бюджету. Все перше коло СК «Миколаїв» провело наприкінці турнірної таблиці, і за підсумками першого кола опинилося на передостанньому місці. Фінансова неспроможність СК «Миколаїв» стала предметом обговорення засідання ПФЛ у грудні 1998 року: крім невивлати зарплати своїм гравцям, клуб не зміг повністю сплатити свою участь у другому колі, сплатити борг за оренду чотирьох гравців «Шахтаря» у першому колі та виплатити цим гравцям зарплатню.. Тоді ж прозвучала пропозиція виключити СК «Миколаїв» не лише із вищої ліги, а й із професійного футболу загалом. Команді встановили

терміни на погашення боргів. Міжсезоння команда провела у Миколаєві – коштів на виїзні збори не було. Керівництво клубу займалося пошуком грошей. Вдруге змінився головний тренер - команду вперше прийняв Михайло Каліта. Внаслідок цієї чехарди, цілком закономірно, команда залишок сезону вела боротьбу за виживання. Загалом у 1999 році, у боротьбі з 15-ма командами, «Миколаїв» зумів заробити лише 12 очок і знову залишив дивізіон найсильніших.

У сезоні 2004/05 "Миколаїв" вперше опускається в нижчий дивізіон. З перших турів клуб влаштувався на 17-му місці, і зрештою так і фінішував. Після нового року ситуація не покращала і за два тури до фінішу чемпіонату команда втратила навіть теоретичні шанси залишитися у першій лізі.

Сезон 2012/13 МФК «Миколаїв» розпочав із боргами перед ПФЛ. Атестаційний комітет вирішив не видавати атестат МФК «Миколаїв» із правом апеляції. Клуб мав право подати апеляцію у разі, якщо він виправив ті недоліки, через які не пройшов атестацію. Клуб домовився із футболістами, реструктуризував борги. МФК "Миколаїв" виплатив перший транш і почав виплачувати другий, практично розрахувавшись із ПФЛ. Завдяки цьому він отримав атестат. Із січня 2013 року з командою працював уже новий президент. Фінансове становище поступово вирівнялося, поліпшилися спортивні результати і вболівальники потягнулися на стадіон.

До 2021 року головна команда Миколаєва виступала в Першій лізі чемпіонату України.

Результати чемпіонатів міста:

Таблиця 1.6.

Чемпіонат міста з 1993 по 2007 рр.

Рік	Переможець
1993	Комунарівець
1994	Евіс-2
1995	Спартак

1996	Каскад
1997	Суднобудівник
1998	Університет
1999	Суднобудівник
2000	Суднобудівник
2001	Воднік
2002	Суднобудівник
2003	Каскад-Енергія
2004	Портовик
2005	Янтар
2006	Варваровка
2007	Вороновка

Таблиця 1.7.

Чемпіонат міста з 2009 по 2020

Рік	Кількість команд	Ліга (група)	Переможець
2009	10	Перша	Вороновка
	9	Друга	Миколаїв (ветерани)
2010	8	Перша	Вороновка
	8+8	Друга	Миколаїв (ветерани)
2011	6	Вища	Вороновка
	10	Перша	Вісла
	8	Друга	Лан-Каскад
2012	15	Чемпіонат	Вороновка
	8	Любительська	Регіон
2013	6	Вища	Варваровка
	8	Перша	Автомобіліст
	11	Любительська	Алмаз

2014	8	Вища	Степове
	10	Перша	Інтернат
	11	Любительська	Центр
2015	10	Вища	ФК «Врадівка»
	9	Перша	Інгулець
	8	Друга	Миколаїв U-17
	9	Любительська	Парус
2016	10	Вища	Вороновка
	10	Перша	Каскад
	10	Друга	Ольвія
	12	Любительська	Інваспорт
2017	9	Вища	Вороновка
	10	Перша	Александрович
	8	Друга	Чембура
	10	Любительська	Аметист
2018	9	Вища	Вороновка
	10	Перша	ЛІЯ
	11	Друга	ЧП Семенов
	7	Любительська	Штурм
2019	9	Вища	Воднік-EVT
	10	Перша	Роллер Центр
	12	Друга	Александрович
2020	8	Вища	Орексім
	9	Перша	Ольвія
	8	Друга	Варус

1.2. Регіональні аспекти залучення населення до занять футболом в Миколаєві

На сьогодні саме футбол є складовою частиною дозвілля суспільства, що сприяє розвитку фізичних і морально-вольових якостей людини, збереженню та зміцненню здоров'я, організації змістовного дозвілля. Цей найпопулярніший вид спорту охопив усі верстви населення: дітей і молодь, ветеранів і жінок.

Кожного року проводиться набір дітей різного року народження в місцеві дитячі команди.

В м. Миколаїв в 2021-2022 проводиться чемпіонат міста серед команд ДЮФЛ для дітей різного року народження: 11х11 (2007-08), 11х11 (2009-10), 9х9 (2010-11), 9х9 (2011-12), 5х5 (2012).

2020-2021 проводився чемпіонат ДЮФЛ: 11х11 (2008-09), 9х9 (2009-10), 9х9 (2010-11), 5х5 (2012-13).

Проводяться в Миколаєві серед дітей також кубкові турніри. Наприклад 10 вересня на стадіоні “Парк Перемоги” пройшов регіональний етап наймасштабнішого футбольного дитячого турніру Кубок Єднання-2021.

За кубок переможців та можливість представляти Миколаївщину на наступному етапі турніру, що відбувався у Луцьку, змагались 15 команд ДЮСШ Миколаївської області та 5 команд з м. Миколаєва. Змагалися чотири групи по п'ять команд. Чотири гравці в полі один у воротах. Два тайми по десять хвилин. Матчі відбувались одразу на чотирьох майданчиках.

У фінальний етап вийшли 2 команди з м. Миколаєва та 2 команди ДЮСШ Миколаївської області (Очаківська та Братська ДЮСШ)

У підсумку змагань:

1 місце посіла команда СДЮШОР Миколаїв-2010;

2 місце – СДЮШОР Миколаїв-2011;

3 місце – Братська ДЮСШ;

4 місце – Очаківська ДЮСШ.

Всі футболісти отримали грамоти, медалі та подарунки від організаторів турніру [8].

24 вересня 2020 року на верхньому полі Центрального міського стадіону та на полі зі штучним покриттям СК «Зоря» пройшов турнір «Кубок мера міста Миколаєва», в якому взяли участь 12 команд (гравці 2008 року народження) із Запоріжжя, Кропивницького, Миколаєва, Одеси, Херсона, Маріуполя, Южного та Каховки. Організатори змагань – Управління у справах фізичної культури та спорту Миколаївської міськради (начальник Олег Машкін) та Федерація футболу міста Миколаєва (голова Ігор Пономаренко) [24].

Також в Миколаєві проходять чемпіонати та кубки з футболу серед ветеранів 40+ та 50+ років, та турніри з міні-футболу. Беруть участь миколаївські ветерани і на турнірах в інших містах.

24 березня на стадіоні у Парку Перемоги відбувся турнір серед команд ветеранів, присвячений 75-й річниці звільнення Миколаєва від фашистських загарбників. У турнірі взяли участь близько 100 ветеранів футболу із різних районів Миколаївщини. Приїхали підтримати свої команди родичі та вболівальники, які щосили підбадьорювали гравців. Усі матчі турніру пройшли у запеклій боротьбі та дружній атмосфері. Під час ігор на полі панувала атмосфера здорового суперництва.

У запеклій боротьбі визначились переможці змагань. Сильнішими стали футболісти ФК «Автомобіліст». Срібним призером турніру стала команда ветеранів міста Вознесенськ, третє місце посіла команда Славія (ветерани) м. Баштанки. Четверте місце посіли ветерани з Нової Одеси, п'яте місце – Новий Буг – Казанка, шосте – команда Березанки, сьоме місце – ГрАвт.

Місто Миколаїв є одним з п'яти в Україні міжрегіональних Центрів підготовки дівчат з футболу, який у 2016 році зайняв 2 місце у Всеукраїнському турнірі «Кубок Надій ФФУ».

В цьому році Миколаїв став одним із п'яти міст, де проходить Всеукраїнський фестиваль футболу серед дівочих команд WU-10. 30 червня, СК «Зоря» приймав ігри у рамках цього заходу.

Усього у футбольному святі були задіяні 25 команд, які розділені на п'ять груп. В одній з груп взяли участь такі колективи: збірні Херсонської, Одеської, Миколаївської областей та ДЮСШ «Таврія» (м. Василівка, Запорізька обл.).

Дівчатка викладалися на майданчику, демонструючи свої вміння та бажання перемоги. Але не результат головна мета фестивалю. Основною задачею, яку ставили перед собою організатори – є розвиток жіночого футболу, здобуття футболістками досвіду змагань, популяризація цього напрямку спорту.

Після ігор учасників спортивного заходу привітали представник відділу жіночого футболу УАФ Сергій Новіков, заступник голови Асоціації футболу Миколаївської області Олександр Балакін, голова Комітету жіночого футболу АФМО Володимир Єфімако та керівник Комітету дитячо-юнацького футболу АФМО Микола Некрасов. Усі дівчата та тренери отримали медалі, додатково футболістки були нагороджені подарунками – брендованими футболками та спортивними торбинками, а капітани одержали пам'ятні статуетки [2].

Жіноча футбольна команда «Ніка» представляє Миколаїв в чемпіонаті України.

Останніми роками в Миколаєві став популярним турнір з міні-футболу під назвою «Кубок футбольних династій». Змагання відбуваються під егідою Федерації футболу Миколаївської області. Ідеєю турніру є об'єднання футбольних династій та пропаганда цього виду спорту.

Висновки до розділу 1

У цьому розділі розкрито основні етапи розвитку футболу в Миколаєві.

Перший етап розпочинається з 1909 року з зародження робочого спортивного гуртка «Діагор». А перший міжміський матч відбувся в червні 1911 року, суперниками були одесити. Першим офіційним миколаївським футбольним клубом став «Футбол-Клуб «Зебра» і саме з його перемог розпочала діяльність Миколаївська футбольна ліга. Розвиток футболу в Миколаєві в даний період пов'язаний з діяльністю таких клубів: Атлетик-клуб, Уніон, «Суднобудівник» заводу імені Андре Марті, Суднобудівник Динамо.

Наші команди проводять матчі не тільки з українськими командами такими як: Одеса, Київ, Харків, Херсон, але й з командами з найближчого зарубіжжя, а саме суперниками стають: Туреччина, Грузія.

З 1926 року миколаївські футболісти у складі збірної команди СРСР проводили матчі за кордоном в Чехословаччині та Австрії.

1935 року в перше в Миколаєві була створена дитячо-юнацька спортивна школа. І це стало поштовхом для розвитку футболу серед дітей і підлітків. А у 1938 році команда ДЮСШ вже брала участь в кубку України серед юнаків

1937 року було створено Обласне управління фізичної культури і спорту, яке сприяло організації і розвитку інфраструктури спортивних споруд, дитячо-юнацьких спортивних шкіл, училища фізичної культури та школи вищої спортивної майстерності.

Другий етап розвитку футболу в Миколаєві - це післявоєнний період з 1944 р. по 1953 р. У цей період активно проводяться щорічні чемпіонати міста і області, кубок газети «Бузька зоря», кубок газети «Південна правда».

Все більше створюється обласних та сільських команд з футболу. Все більше верств населення залучаються до занять футболом. Розвивається

футбол ветеранів, в 1946 була створена перша команда. Також створюються команди ремісничих училищ та школи Фабрично-заводського учнівства.

Третій історичний період з 1954 р. по 1991 р. Наші спортсмени виступають на республіканських турнірах і входять до збірної РСРС, займають призові місця в чемпіонатах СРСР. У 1969 році миколаївська команда «Суднобудівник» вийшла у півфінал кубку СРСР. Роста армія прихильників і вболівальників. На цьому матчі були присутні 12 тисяч вболівальників, які прийшли на Центральний стадіон ім. Леніна, побачили прекрасну гру футболістів з Миколаєва.

Сезон 1990 став одним з кращих в історії «Суднобудівника». До списку 22 найкращих гравців зони ФФУ включила Машніна, Морозова та Тимофєєва. Сергій Морозов став найкращим бомбардиром зони.

По кожному з періодів в таблицях висвітлено результати чемпіонатів та кубків міста.

Розкрито регіональний аспект залучення населення до занять футболом. Цей найпопулярніший вид спорту охопив усі верстви населення: дітей і молодь, ветеранів і жінок.

Для залучення населення до занять футболом проводяться наступні заходи:

- чемпіонат міста серед команд ДЮФЛ для дітей різного року народження;
- наймасштабніший футбольний дитячий турнір Кубок Єднання;
- турнір «Кубок мера міста Миколаєва»;
- чемпіонати та кубки з футболу серед ветеранів 40+ та 50+ років, та турніри з міні-футболу;
- Миколаїв є одним з п'яти в Україні міжрегіональних Центрів підготовки дівчат з футболу. Жіноча футбольна команда «Ніка» представляє Миколаїв в чемпіонаті України.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ І ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Методи дослідження

У процесі виконання магістерської роботи були використані наступні *методи дослідження*: теоретичний аналіз літературних джерел; аналіз документів; історичний метод; системний аналіз; анкетування; педагогічне спостереження.

Аналіз літературних джерел застосовано для визначення ступеню вивчення досліджуваної проблеми, окреслення мети та завдань дослідження, формування наукового апарату та визначення напрямку наукового пошуку за проблемою дослідження.

Вивчення сучасної вітчизняної наукової та методичної літератури дало можливість розглянути регіональні аспекти залучення населення до занять футболом та історію зародження та розвитку футболу в Миколаєві, це дозволило прослідкувати за основними історичними етапами.

Аналіз наукової, педагогічної та навчально-методичної літератури, документальних матеріалів, газет та інформації мережі Інтернет сприяли визначенню стану та виявленню особливостей розвитку футболу в Миколаєві. Теоретичний аналіз супроводжував написання роботи на усіх етапах, що дало можливість доповнювати та уточнювати отримані дані.

У процесі дослідження розглянуто монографії, автореферати дисертацій, наукові праці, статті та публікації тез сучасних вітчизняних науковців, словники, журнали, газети, а також інформацію офіційних Інтернет-сайтів організацій і федерацій, що здійснюють пропаганду такого виду спорту як футбол.

В результаті проведеного аналізу визначено, що на сьогодні залишається недостатньо розглянутим питання розвитку футболу в регіонах України і, насамперед, в Миколаєві.

Аналіз документів. Під час дослідження вивчено Закон України «Про фізичну культуру і спорт», Закон України «Про громадські об'єднання»,

проаналізовано Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року. Досліджено і проаналізовано Стратегію розвитку фізичної культури та спорту на період до 2028 року та Стратегію розвитку Миколаївської області на період 2021-2027 роки та інші нормативно-правові документи, які визначають напрями формування державної політики розвитку такого виду спорту, як футбол, в нашій державі та регіоні.

Історичний метод використовувався при вивченні основних історичних етапів розвитку футболу в Миколаєві, що дозволило здійснити поглиблений аналіз історичних процесів змін в організації футболу в місті. Історичний метод дав підстави для розробки стратегічних напрямів розвитку футболу в Миколаєві.

Системний аналіз використано при дослідженні сучасних тенденцій розвитку футболу в Миколаєві, що дало змогу виявити основні компоненти, мету, організаційну структуру, окремі функції та особливості функціонування системи в цілому. Вказаний метод застосовувався для виявлення ролі та місця громадських організацій, зокрема функціонування Асоціації футболу в Миколаївській області у структурі органів управління фізичною культурою та спортом. Крім того системний аналіз дав можливість визначити сучасний організаційно-управлінський механізм залучення населення до занять футболом в Миколаєві, охарактеризувати структуру, типи та зв'язки організацій, які підтримують розвиток футболу, а також обґрунтувати стратегічні напрями розвитку футболу в Миколаєві.

Анкетування. Одним із провідних методів збору первинної інформації в дослідженні є анкетування, тому що з його допомогою можливе отримання різноманітної, якісної інформації про проблеми дослідження.

Анкетування дозволило виявити думки провідних спортсменів та тренерів стосовно їх зацікавленості у заняттях футболом, визначити фактори, що впливають на їх відвідування. Загальна кількість опитаних склала 30 респондентів, серед яких 20 спортсменів і 10 тренерів. У анкеті містилися

відкриті, закриті, багатоваріантні та альтернативні запитання (Додаток А). Перед початком опитування респонденти були повідомлені про мету анкетування і виконавців дослідження.

Для підвищення достовірності даних анкетування проводилося за єдиною процедурою за ідентичних умов, окремі питання анкети були сформульовані так, щоб підвищити соціальну значущість респондента і мотивувати його до об'єктивної відповіді. Для того, щоб визначити роль та місце футболу в житті сучасних дітей та молоді проведено опитування серед спортсменів та тренерів СДЮСШОР «Миколаїв» з футболу.

Педагогічне спостереження впродовж тренувальних занять спортсменів на базі СДЮСШОР «Миколаїв» з футболу. Педагогічне спостереження застосовувалося для визначення впливу занять футболом на розвиток фізичних якостей молодих спортсменів.

2.2. Організація дослідження

Дослідження в магістерській роботі здійснювалося протягом 2020-2021 рр. і включило в себе три взаємопов'язані етапи.

Перший етап (вересень-грудень 2020 р.) включав пошук, аналіз і вивчення науково-методичної та спеціальної літератури, що стосується обраної теми. Полягав у вивченні сучасного стану розвитку визначеної проблеми, формування наукового апарату, вибору методів дослідження. Це дозволило обґрунтувати актуальність та напрями досліджень, сформулювати мету і завдання, визначити предмет і об'єкт досліджень, наукову новизну, практичну та теоретичну значущість роботи, підібрати адекватні методи досліджень. На цьому етапі було проаналізовано науково-методичну літературу щодо історії розвитку футболу в Миколаєві. Проведено перший етап педагогічного спостереження щодо визначення впливу занять футболом на розвиток фізичних якостей спортсменів. На даному етапі відбувалася підготовка I і II розділів роботи.

На другому етапі (січень – серпень 2021 р.) проаналізовано нормативно-правову базу діяльності Федерації футболу України і її регіонального підрозділу Асоціації футболу Миколаївської області. А також проведено дослідження щодо залучення різних верств населення до занять футболом в Миколаєві, а саме: дитячо-юнацький, жіночий та ветеранський футбол. Проведено анкетування спортсменів та тренерів з метою виявлення стану, проблем та перспектив розвитку футболу в Миколаєві.

На завершальному третьому етапі (вересень-грудень 2021 р.) здійснювалася обробка даних: аналіз обговорення отриманих результатів дослідження; формулювання висновків; оформлення III розділу роботи; підготовка роботи до офіційного захисту. Протягом даного етапу проведення дослідження його результати публічно обговорювалися на засіданні кафедри теоретичних основ олімпійського та професійного спорту Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова та на Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих учених «Актуальні проблеми спорту, фізичного виховання, здоров'я людини».

РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФУТБОЛУ В МИКОЛАЄВІ

3.1. Моніторинг стану та перспектив розвитку футболу в Миколаєві

У місті Миколаєві сформувалися необхідні передумови розвитку футболу, що мають специфічний характер, зумовлений спортивною культурою населення і більше ніж столітньою історією розвитку даного виду спорту. І якщо залучення до занять футболом серед школярів, молоді і студентства є достатньо високим, то для населення старшого і похилого віку, а також жінок, зазначених вікових категорій, рівень їх залучення до занять футболом є дуже низьким.

Зазначений моніторинг – це система організаційних заходів, спрямованих на забезпечення періодичного збирання, опрацювання та аналізу показників щодо стану та перспектив розвитку футболу, що проводився серед спортсменів та тренерів з урахуванням їхніх потреб та цінностей, а також про основні чинники, які стримують процес розвитку футболу в Миколаєві як важливої складової здорового способу життя різних груп населення.

Моніторинг проводився з метою отримання реальної, повної, своєчасної та достовірної інформації про оцінку стану та перспективи розвитку футболу в Миколаєві та залучення населення до даного виду спорту, механізмів підтримки прогресивних тенденцій розвитку футболу в регіоні та шляхів попередження та усунення негативних процесів.

Основні функції Моніторингу:

- 1) спостереження за процесами розвитку футболу в Миколаєві та залучення усіх категорій населення до занять цим видом спорту;
- 2) виявлення об'єктивних проблем у процесі розвитку футболу у регіоні;
- 3) порівняння оцінок стану та перспектив розвитку футболу в

Миколаєві, що надають тренери та спортсмени.

4) надання тренерам та спортсменам інформації про проблеми у розвитку футболу та пропозиції для прийняття рішень з удосконалення організації процесу розвитку даного виду спорту.

Мета моніторингу – розробити технологію проведення дослідження стану та перспектив розвитку футболу в Миколаєві для подальшої розробки стратегії розвитку даного виду спорту.

Методи дослідження. Застосовано методи емпіричних досліджень, зокрема, спостереження та опитувальний метод. Було проведено анкетування тренерів та спортсменів на базі СДЮСШОР «Миколаїв» з футболу. Математична обробка результатів дослідження виконувалась за допомогою статистичних методів та комп'ютерних технологій.

Бази проведення дослідження. Для дослідження стану та перспектив розвитку футболу у м. Миколаєві було проведено анкетування тренерів та спортсменів СДЮСШОР «Миколаїв» з футболу.

Учасники дослідження. У дослідженні взяли участь тренери і спортсмени СДЮСШОР «Миколаїв» з футболу. Загальна кількість 30 респондентів серед них: тренерів 10 осіб і спортсменів 20 осіб.

Моніторинг включає: опитування двох груп респондентів; тренерів, що працюють на базі СДЮСШОР «Миколаїв» з футболу та спортсменів, що тренуються на даній спортивній базі.

Для оцінки стану розвитку футболу Миколаєва можна визначити сильні слабкі сторони розвитку футболу в Миколаєві.

Сильними сторонами розвитку футболу в Миколаєві є:

- Футбол має статус олімпійського виду спорту;
- Це один з видів спорту, що має велику кількість вболівальників;
- Більш ніж сторічна історія футболу в регіоні;
- Наявність матеріально-технічної бази. В Миколаєві працює три великих стадіони: КУ «Центральний міський стадіон», стадіон

«Юність», стадіон «Зоря». А також понад 20 футбольних майданчиків в різних районах міста.

- Співпраця, розуміння і підтримка з боку Федерації футболу України. В Миколаєві та області діє Асоціація футболу Миколаївської області.
- Наявність системи підготовки перспективних спортсменів. Підготовлено багато футболістів, які прославляли миколаївський футбол в різних командах майстрів на різних рівнях, серед них: Дерев'яга Є., Кімалов А., Авер'янов А., Данекер А., Оленьов А., Малий Л., Малий В., Мазараті В., Високос В., Понаморенко В., Бугай С., Бурименко С., Матросов С., та інші. Кандидати до національної збірної команди були Бугай С., та Пономаренко В.
- Професійні тренери-фахівці. На базі СДЮСШОР №2 працюють тренери 1-ї, 2-ї та вищої категорії.
- Наявність центрів підготовки кадрів та підвищення їх кваліфікації. Три найпотужніших ЗВО міста готують фахівців зі спеціальності 017- Фізична культура та спорт, а саме : Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського та Чорноморський національний університет імені Петра Могили.

Але є і слабкі сторони, що стають перепонами у розвитку футболу в регіоні, а саме:

- Слабка економічна підтримка спорту взагалі і футболу зокрема в регіоні;
- Падіння відвідуваності матчів;
- Відсутність в масовій культурі захоплення спортивними матчами, безпосередньо на полі;
- Неготовність глядачів регулярно витрачати значні кошти на оплату квитків;

- Випадки порушення громадського порядку фанатами на стадіонах;
- Недостатнє висвітлення подій і матчів у місцевих ЗМІ;
- Відсутність стабільних джерел доходів, окрім державних коштів;
- Відсутність маркетингової стратегії управління розвитком футболу;
- Слабкий рівень комерціалізації змагань;
- Економічна криза в усіх видах спорту, зокрема у футболі;
- Обмежений приплив фахівців з провідних клубів;
- Низька конкурентоспроможність регіональних спортсменів порівняно зі спортсменами найкращих клубів України.

Отже, для вирішення зазначених проблем нами було проведено дослідження стану та перспектив розвитку футболу в Миколаєві серед найбільш зацікавлених респондентів, а саме: спортсменів і тренерів. Розглянемо результати опитування більш детально.

Проведене опитування серед тренерів та спортсменів дало наступні результати. На питання: «Як Ви оцінюєте стан розвитку футболу в Миколаєві?» респонденти дали наступні відповіді, що висвітлено на рис 3.1.

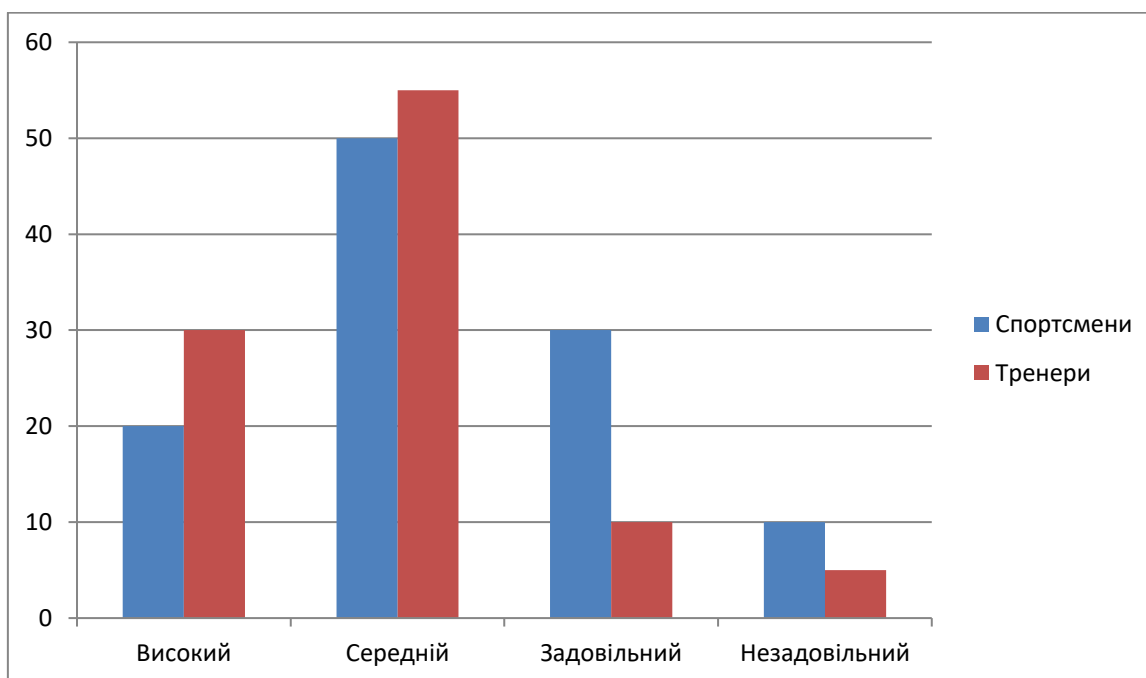

Рис 3.1. Результати опитування, щодо стану розвитку футболу в Миколаєві

Результати опитування дають можливість зробити висновок, що обидві групи респондентів оцінюють в більшості стан розвитку футболу в Миколаєві як високий та середній, але є і відсоток, особливо серед спортсменів, що оцінює стан низьким і незадовільним. Подальше дослідження дасть можливість з'ясувати причини такої оцінки розвитку даного виду спорту, а саме визначити найсуттєвіші проблеми.

На питання: «Які проблеми існують сьогодні, що заважають розвитку футболу в Миколаєві?», відповіді спортсменів і тренерів розподілилися наступним чином. Результати висвітлені на рис. 3.2.

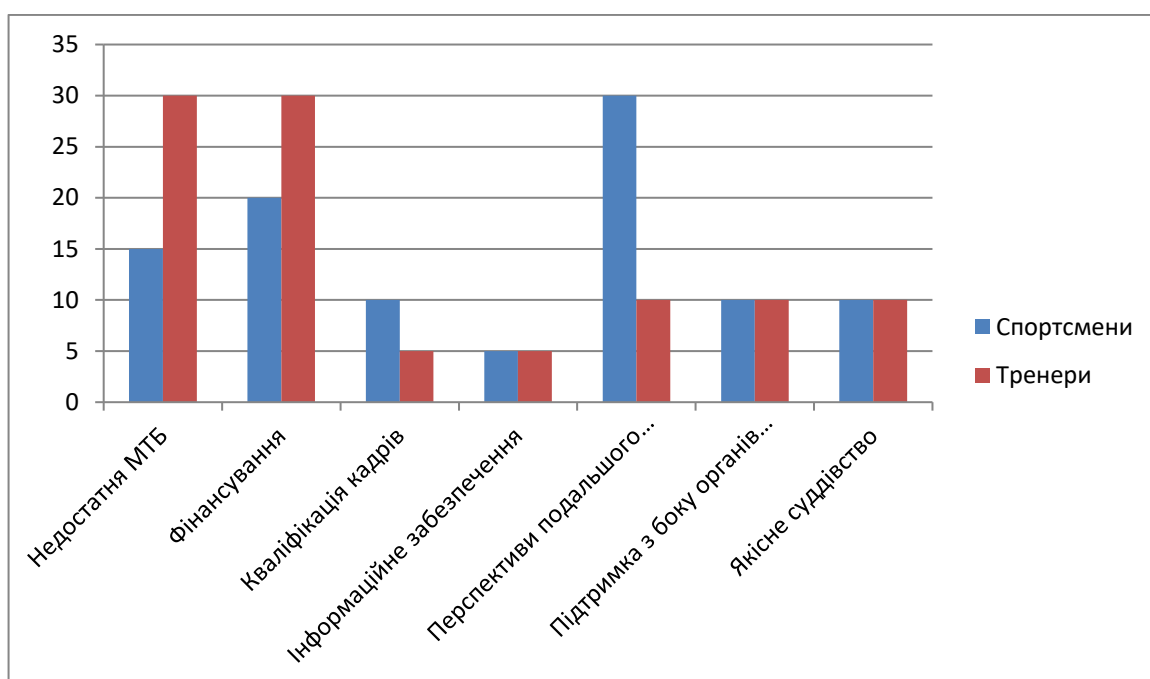

Рис 3.2. Результати опитування респондентів щодо існуючих проблем у розвитку футболу в Миколаєві

Для спортсменів найбільш значущими проблемами стали: недостатнє фінансування і відсутність перспектив подальшого розвитку у зв'язку з високою конкуренцією серед спортсменів. А для тренерів болючими проблемами стали: фінансування і недостатнє матеріально-технічне забезпечення.

В наступному питанні анкети ми намагалися з'ясувати, а в які шляхи стануть значущими для перспективного розвитку футболу в Миколаєві. І отримали наступні результати, що висвітлено на рис 3.3.

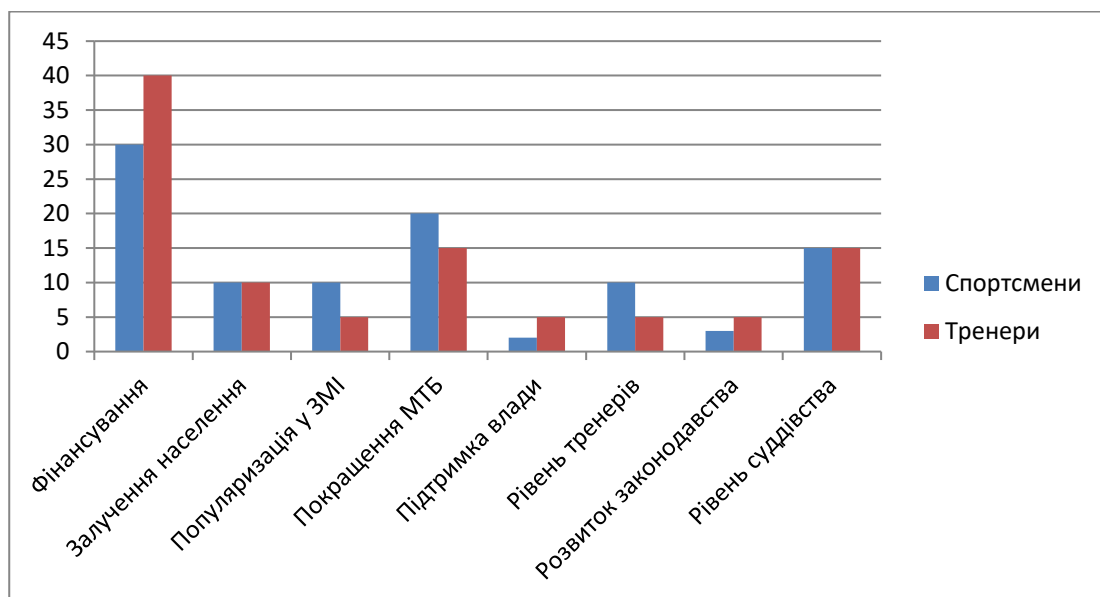

Рис 3.3. Результати опитування респондентів щодо подальших перспектив розвитку футболу в Миколаєві

Результати дослідження показали, що існуюча ситуація з миколаївським футболу потребує розробки Стратегії розвитку футболу в Миколаєві і пошуку шляхів її реалізації у тісній співпраці влади, органів місцевого самоврядування, спортивних організацій і громадськості.

3.2. Стратегія розвитку футболу в Миколаєві

Футбол як складова частина галузі фізичної культури і спорту посідає провідне місце в культурному житті суспільства. Він невід'ємно пов'язаний із процесом виховання дітей, підлітків та молоді, гармонійно впливає на повноцінне життя дорослого населення нашої держави, сприяє збереженню та зміцненню здоров'я, підвищенню фізичних можливостей та розвитку морально-вольових якостей людини, змістовно пропагує здоровий спосіб життя. Футбол є особливою формою фізичного розвитку особистості та виконує конкретні соціальні функції, що спрямовані на організацію

цілеспрямованого дозволя різних верств населення України. Цей найпопулярніший вид спорту охопив усі верстви населення: дітей і молодь, ветеранів, жінок та осіб з інвалідністю.

Протягом останніх років сталися серйозні зміни як у суспільстві, так і у футболі. Це зумовлено іншим політико-економічним устроєм суспільного життя, в основі якого лежать нові форми власності та ринкові відносини.

Нові виклики та завдання розвитку футболу у світі, у тому числі і в Україні, об'єктивно обумовлюють розробку й здійснення відповідних скоординованих заходів на основі програмно-цільового методу як органами державної влади та місцевого самоврядування, так і Асоціацією футболу в Миколаївській області.

Також передумовами розвитку футболу, як виду спорту, що посідає передове місце у олімпійських видах спорту є вихід ряду законодавчих документів, що визначають напрями і шляхи розвитку футболу у найближчі десятиліття. Серед основних виділемо наступні:

- Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року [18];
- Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність - здоровий спосіб життя - здорова нація» [11];
- Програма розвитку фізичної культури та спорту у Миколаївській області на 2019-2022 рік [14];
- Стратегія розвитку футболу України 2017-2030 рр. [19];
- Проект «Про розробку Програми розвитку футболу в місті Миколаєві на 2021-2025 роки» [15].

Ці документи стали передумовами для створення сучасної стратегії розвитку футболу в Миколаєві. Наша стратегія спрямована на визначення та використання найкращих резервів для подальшого розвитку, орієнтацію на можливості регіону і колективні зусилля прихильників футболу. Стратегія окреслює основні перспективні напрями, що мають бути створені і дотримані

миколаївськими футбольними командами на шляху поставлених цілей і завдань. Проект Стратегії висвітлено на рис 3.4.

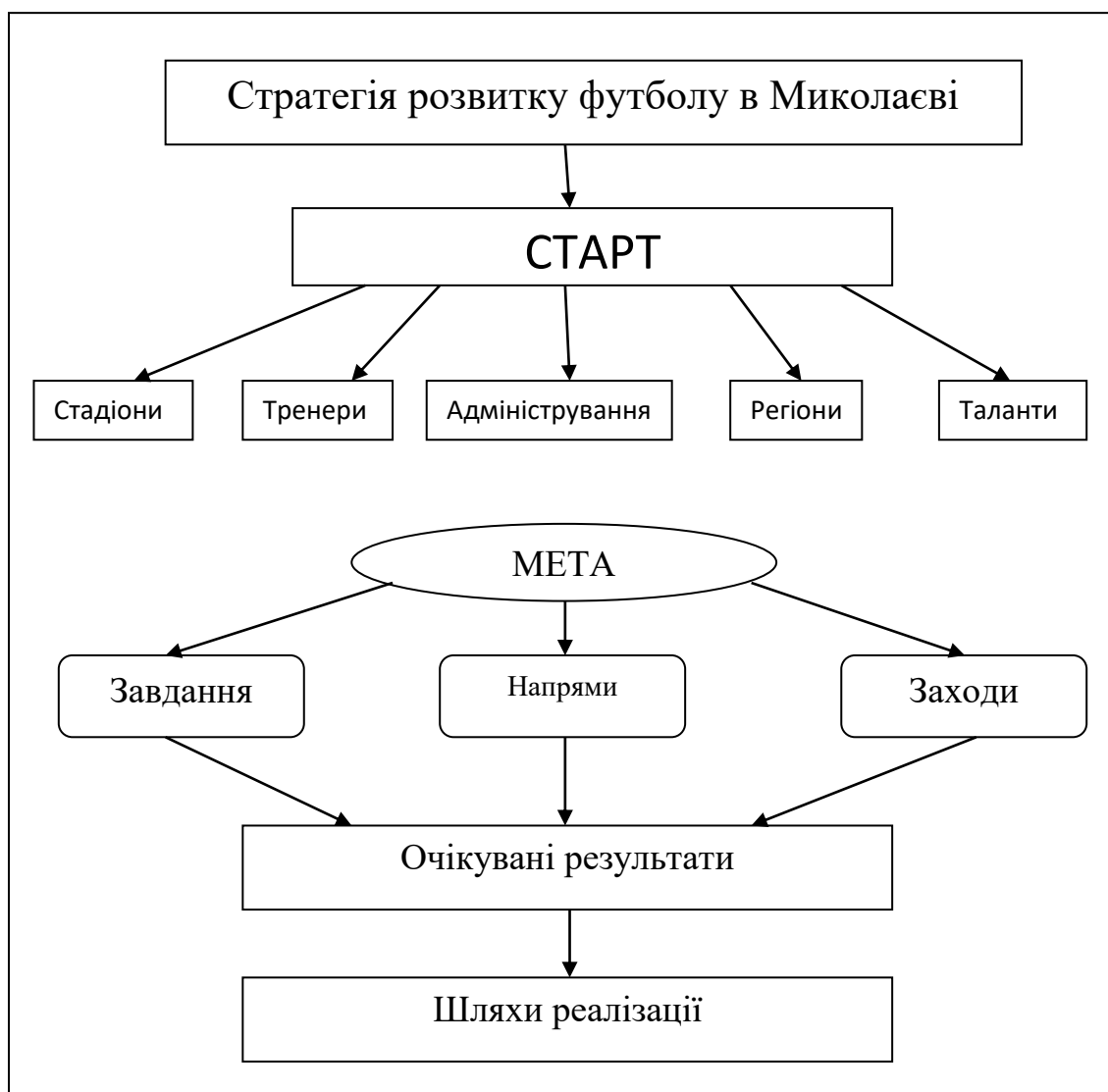

Рис 3.4. Стратегія розвитку футболу в Миколаєві

В основу Стратегії розвитку футболу Миколаєва покладено проект «СТАРТ», що було започатковано в Стратегії розвитку футболу України 2017-2030 рр [19]. Кожна з літер у назві – це окремий блок питань, але ці п'ять ключових ініціатив взаємопов'язані між собою.

- «С» - стадіони. Особливу увагу слід приділити розвитку спортивної інфраструктури, тобто забезпечити футболістів якісними умовами

для тренувань. Мова йде про створення місцевих футбольних центрів, на базі яких і розкриватимуть нові футбольні таланти [19];

- «Т» - тренери. Вони повинні бути кваліфіковані та працювати в системі європейських та світових нормативів [19];
- «А» - адміністрування. Футбол сьогодні – це не тільки гра на полі, це ціла низка маркетингових кроків, щоб вболівальники та прихильники футболу були інформовані, зацікавлені та отримали якісний перегляд матчів [19];
- «Р» - регіони. Футбол народжується у маленьких містах, селах, селищах. Всі всесвітньо відомі зірки колись починали з дворових команд та футбольних шкіл. Завдання на місцях – популяризувати футбол, залучати до нього дітей та виховувати нові таланти [19];
- «Т» - таланти. Вони є в українському суспільстві, і за правильного підходу до розвитку футболу, нова генерація футболістів – це справа часу та техніки [19].

Основна мета Стратегії - пропаганда здорового способу життя серед широких верств населення, забезпечення прогресивних змін у розвитку футболу, що дасть змогу підвищити його роль у фізичному та духовному розвитку громадян, зміцнити авторитет міста Миколаєва в Україні та у світовій спільноті, досягнення високих спортивних результатів, розвиток і популяризація футболу в місті Миколаєві, залучення дітей та молоді до занять спортом, створення умов для їх самореалізації, підвищення рівня проведення змагань, підготовка спортсменів високого класу, сприяння досягненню високих спортивних результатів [15].

Основними завданнями Стратегії є:

- всебічна популяризація футболу у місті Миколаєві;
- активне залучення до занять футболом всіх верств населення міста, створення умов для залучення до занять футболом якомога більшої кількості дітей та молоді;

- посилення підтримки розвитку футболу в місті (інвестиції, податкові та інші пільги);
- впровадження здорового способу життя в повсякденний побут жителів міста та забезпечення зайнятості їх у вільний час;
- покращення клубної роботи у футболі м. Миколаєва;
- сприяння розвитку волонтерського руху у футболі м. Миколаєва;
- створення системи правового й соціального захисту тренерів та футболістів;
- визначення шляхів стабільного і достатнього фінансового та матеріально-технічного забезпечення футболу в місті Миколаєві;
- створення відповідної інфраструктури для розвитку футболу;
- підвищення ефективності системи проведення змагань з футболу всіх рівнів;
- організація турнірів з футболу для учасників АТО/ООС та осіб з обмеженими фізичними можливостями;
- підвищення ефективності інформаційного забезпечення і впровадження нових організаційних форм пропаганди футболу в м. Миколаєві [15].

Основними напрямками реалізації Стратегії є:

- удосконалення системи організації дитячо-юнацького футболу;
- подальший розвиток аматорського, студентського, жіночого та ветеранського футболу;
- удосконалення системи організації футзалу;
- сприяння подальшому вдосконаленню професійного футболу;
- підвищення професійного рівня тренерського складу та інших фахівців футболу;
- подальший розвиток інфраструктури футболу;
- дієва підтримка розвитку футболу органами місцевого самоврядування;
- подальший розвиток законодавчої бази, залучення позабюджетних коштів.

Основні заходи по реалізації стратегії розвитку футболу в Миколаєві представлені в таблиці 3.2.

Таблиця 3.1.

Заходи по реалізації стратегії розвитку футболу в Миколаєві

№	Напрямок реалізації	Заходи	Категорії населення
1	Управління футболу	Забезпечувати необхідні умови для підготовки та участі професійних, аматорських, дитячо-юнацьких та жіночих команд міста Миколаєва у всеукраїнських та регіональних змаганнях з футболу, розвитку аматорського та дитячо-юнацького футболу, підготовки резерву до збірних команд області та України,	Спортсмени СДЮСШ, жіночі команди, спортсмени-аматори.
2	Дитячо-юнацький футбол	Проводити подальше впровадження футболу до системи закладів загальної середньої освіти шляхом залучення дітей та юнаків до гри у футбол, участі в змаганнях Миколаївської шкільної футбольної ліги, всеукраїнських змаганнях	Учні ЗОШ, спортсмени СДЮСШ
3	Аматорський та студентський футбол	Щорічно проводити чемпіонат та кубок міста, турніри та матчеві зустрічі з футболу серед аматорів, і студентів та забезпечувати участь футбольних команд і клубів міста в обласних змаганнях. Щорічно проводити спартакіади серед студентів ЗВО Миколаєва. В програму студентської спартакіади включити змагання з футболу	Спортсмени-аматори, студенти. Студенти ЗВО Миколаєва
4.	Ветеранський футбол	Включити до календаря масових заходів змагання серед ветеранів. Сприяти участі команди ветеранів міста у змаганнях згідно Положення федерації футболу України.	Ветерани
5.	Суддівство та інспектування змагань з футболу	Створювати систему підготовки арбітрів, що забезпечить підвищення якості суддівства у змаганнях з футболу.	Судді та арбітри
6	Розвиток жіночого футболу	Сприяти створенню жіночих команд із числа осіб, які бажають грати у футбол, залученню їх до участі в змаганнях різного рівня.	Жінки
7	Розвиток футболу осіб з інвалідністю	заємодіяти зі структурами та організаціями, які надають соціальну допомогу особам з інвалідністю, з метою налагодження співпраці з питань розвитку футболу осіб з	Особи з інвалідністю

		інвалідністю.	
8	Спортивні (футбольні) споруди міста	Проводити будівництво та реконструкцію стадіонів, футбольних полів і майданчиків у районах міста, закладах освіти. Розглядати питання щодо утримання стадіонів та футбольних майданчиків міста.	
9	Інформаційне забезпечення	Надавати розширену інформацію засобам масової інформації щодо проведення всеукраїнських, обласних, міських змагань із футболу згідно з календарним планом проведення спортивно-масових заходів.	ЗМІ
10	Підготовка та перепідготовка кадрів	Проведення підготовки та перепідготовки тренерів з метою створення кваліфікованого, професіонального і творчого колективу, спроможного вирішувати найскладніші завдання перспективного розвитку футболу	Тренери

Очікувані результати щодо реалізації Стратегії розвитку футболу в Миколаївській області:

- Забезпечення покращення здоров'я всіх верств населення міста;
- Забезпечення розвитку футболу в місті;
- Покращення роботи в навчально-виховній, виробничій сферах, за місцем проживання та в зонах відпочинку населення;
- Збереження та значне підвищення ефективності роботи системи дитячого та резервного спорту з підготовки гравців високого класу для футбольних команд міста та України;
- Створення належних умов для підготовки футболістів вищої кваліфікації, забезпечення високих досягнень миколаївських спортсменів на всеукраїнській та міжнародній аренах з метою утвердження авторитету міста Миколаєва, як провідного спортивного центру нашої держави;
- Реконструкція, модернізація та переобладнання стадіонів міста, створення місць для занять футболом за місцем проживання та в зонах

відпочинку населення, що значно поліпшить умови для проведення всеукраїнських та інших спортивних змагань і навчально-тренувального процесу вихованців спортивних шкіл міста

Для досягнення поставленої мети і розв'язання завдань Стратегії нами розроблено наступні шляхи реалізації Стратегії розвитку футболу в Миколаєві:

- Підтримка з боку представників влади, бізнесу, небайдужих до футболу;
- Децентралізація бюджету, підвищення можливостей регіонів, щодо розподілу коштів для вирішення фінансової підтримки футболу не тільки в місті а йв обласних та сільських центрах;
- Залучення коштів державних, обласних програм та брати участь у міжнародних грандах для розвитку футболу;
- Залучення місцевих ЗМІ, Інтернет-ресурсів, високий рівень розвитку медіа простору, висвітлення подій, пов'язаних з розвитком футболу для популяризації даного виду спорту та інформування населення про спортивні заходи, які відбуваються на території міста області
- Покращення матеріально-технічної бази дитячо-юнацьких шкіл міста, футбольних полів, спортивних майданчиків для занять з футболу.;
- Фінансування поїздок футбольних команд, з метою участі у спортивних змаганнях обласного та Всеукраїнського рівня.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі здійснено моніторинг стану та перспектив розвитку футболу в Миколаєві.

Моніторинг проводився з метою отримання реальної, повної, своєчасної та достовірної інформації про оцінку стану та перспективи розвитку футболу в Миколаєві та залучення населення до даного виду

спорту, механізмів підтримки прогресивних тенденцій розвитку футболу в регіоні та шляхів попередження та усунення негативних процесів.

Для дослідження стану та перспектив розвитку футболу у м. Миколаєві було проведено анкетування тренерів та спортсменів СДЮСШОР «Миколаїв» з футболу. У дослідженні взяли участь тренери і спортсмени СДЮСШОР «Миколаїв» з футболу. Загальна кількість 30 респондентів серед них: тренерів 10 осіб і спортсменів 20 осіб.

Результати дослідження показали, що існуюча ситуація з миколаївським футболу потребує розробки Стратегії розвитку футболу в Миколаєві і пошуку шляхів її реалізації у тісній співпраці влади, органів місцевого самоврядування, спортивних організацій і громадськості.

Стратегія розвитку футболу в Миколаєві включає в себе: проект «Старт», сформульовано мету, завдання, напрями і заходи реалізації, визначено очікувані результати та шляхи подальшого розвитку.

ВИСНОВКИ

1. У кваліфікаційній роботі здійснено є науково-теоретичне обґрунтування регіональних аспектів розвитку футболу в Миколаєві та розроблено стратегію його подальшого удосконалення.

2. Здійснено аналіз науково-методичної літератури з метою визначення історичних етапів розвитку футболу в Миколаєві.

Виділено і розкрито особливості розвитку футболу в Миколаєві на таких історичних етапах:

- Розвиток футболу у довоєнному Миколаєві (1909-1939 рр.)
- Післявоєнний етап розвитку футболу Миколаєва (1944-1953 рр.)
- Історія миколаївського футболу з 1954 по 1991 рік.
- Історія розвитку футболу в Миколаєві за часів незалежності України.

3. Досліджено регіональні аспекти залучення населення до занять футболом в Миколаєві. У нашому місті наявна система розвитку футболу та має високий рівень залучення населення до участі у фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходах. До основних категорій населення, що залучені до занять футболу відносяться: діти і молодь, ветерани і жінки, різні верстви населення за місцем проживання..

4. Розроблено та здійснено моніторинг. Визначено стан та перспективи розвитку футболу в Миколаєві.

Для дослідження стану та перспектив розвитку футболу у м. Миколаєві було проведено анкетування тренерів та спортсменів СДЮСШОР «Миколаїв» з футболу. У дослідженні взяли участь тренери і спортсмени СДЮСШОР «Миколаїв» з футболу. Загальна кількість 30 респондентів серед них: тренерів 10 осіб і спортсменів 20 осіб.

Результати опитування дають можливість зробити висновок, що обидві групи респондентів оцінюють в більшості стан розвитку футболу в Миколаєві як високий та середній, але є і відсоток, особливо серед спортсменів, що оцінює стан низьким і незадовільним.

Для спортсменів найбільш значущими проблемами стали: недостатнє фінансування і відсутність перспектив подальшого розвитку у зв'язку з високою конкуренцією серед спортсменів. А для тренерів болючими проблемами стали: фінансування і недостатнє матеріально-технічне забезпечення.

Результати дослідження показали, що існуюча ситуація з миколаївським футболом потребує розробки Стратегії розвитку футболу в Миколаєві і пошуку шляхів її реалізації у тісній співпраці влади, органів місцевого самоврядування, спортивних організацій і громадськості.

5. Обґрунтовано та розроблено Стратегію розвитку футболу в Миколаєві.

Основна мета Стратегії - пропаганда здорового способу життя серед широких верств населення, забезпечення прогресивних змін у розвитку футболу, що дасть змогу підвищити його роль у фізичному та духовному розвитку громадян, зміцнити авторитет міста Миколаєва в Україні та у світовій спільноті, досягнення високих спортивних результатів, розвиток і популяризація футболу в місті Миколаєві, залучення дітей та молоді до занять спортом, створення умов для їх самореалізації, підвищення рівня проведення змагань, підготовка спортсменів високого класу, сприяння досягненню високих спортивних результатів.

Для досягнення поставленої мети Стратегії розвитку футболу в Миколаєві сформульовано завдання і напрями її здійснення, а також розроблено шляхи реалізації.

Подальшими перспективами дослідження є пошук конкретних практичних заходів направлених на реалізацію Стратегії розвитку футболу в Миколаєві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авраменко В.Г., Бабарико О.Є., Гончаренко Г.І., Фалес Й.Г. Навчальна програма "Футбол" для дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву, шкіл вищої спортивної майстерності.- К: ЗАТ "Броварська друкарня", 2003.
2. Всеукраїнська асоціація жіночого футболу – [Режим доступу]- <https://womensfootball.com.ua/u-mykolaevi-vidbuvsya-vseukrayinskyj-futbolnyj-festyval-sered-divochykh-komand-wu-10/>
3. Двойнесюк А., Кутовой Б. Футбольный Николаев. - Николаев: "Атолл", 2008. - 488 с.
4. Жигadlo Г. Б., Богатир В. М., Вертелецький О. І. Зародження і розвиток футболу у м. Миколаєві в кінці XIX ст. – першій третині XX ст. Українському футболу – 115 років: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. Львів: Українські технології, 2009. С. 32–44.
5. За темпи і якість № 180 від 08.08.1937 р.
6. Зінченко О. О. Уроки з футболу в школі: навчальний посібник. Київ; Чернівці, 2002. 214 с.
7. Коломієць А. Перші кроки футболу України. Київ, 2019. Т. І. 304 с.
8. Кубок Єднання-2021: у Миколаєві – [Режим доступу]- <http://sportmon.org/kubok-yednannya-2021-u-mykolayevi-vidbuvsya-regionalnyj-etap-futbolnogo-turniru-sered-dyussh/>
9. Лисенчук Г. А. Теоретико-методичні основи керування підготовкою футболістів: автореф. дис. ... д-ра наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.01 «Олімпійський і професійний спорт». Київ: Національний університет фізичного виховання і спорту України, 2004. 34 с.
10. Миколаївському футболу 100 років. Витоки і розвиток футболу в системі дитячо-юнацького спорту. Кісельов А., Грищенко Г., Руденко А., Жигadlo Г., Богатир В. Молода спортивна наука України, 2010, Т.2. С. 103-106.

11. Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність - здоровий спосіб життя - здорова нація» – [Режим доступу]- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/42/2016>
12. Николаевская газета № 3136 от 10.08.16 г.
13. Південна правда» від 6 червня 1944 року
14. Програма розвитку фізичної культури та спорту у Миколаївській області на 2019-2022 рік – [Режим доступу]- <https://www.mk-oblrada.gov.ua>
15. Пояснювальна записка до проєкту рішення Миколаївської міської ради «Про розробку Програми розвитку футболу в місті Миколаєві на 2021-2025 роки» – [Режим доступу]- <https://mkrada.gov.ua/content/proekti-rishen-miskradi.html>
16. Соломонко В. В., Лисенчук Г. А., Соломонко О. В. Футбол: підручник для студентів вищих навчальних закладів фізичного виховання і спорту. вид. друге, випр. і доповн. Київ: Олімпійська література, 2005. 296 с.
17. Статут Громадської спілки «Федерація футболу України». – Київ. 2017. 43 с.
18. Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року – [Режим доступу] – <https://mizhiria-osvita.gov.ua/uploads/1-1.pdf>
19. Стратегію розвитку футболу України 2017-2030 – [Режим доступу] – http://mukachevo.today/foto/podii/strategija_2030_novu_koncepciju_ukrainskogo_futbolu_predstavili_v_mukachevi
20. Трудовая газета, № 656 від 18.06.11 р.
21. Трудовая газета , № 1857 від 5.11.13 р.
22. Українська Асоціація футболу. – [Режим доступу] – <https://uaf.ua/>
23. Асоціація футболу Миколаївської області. – [Режим доступу] – <https://ffmo.com.ua/>
24. Федерация футбола города Николаева – [Режим доступу] – <https://ffgnikolaev.com/2020/09/startoval-turnir-kubok-mera-goroda-nikolaeva-prodolzhenie-sleduet/>

25. Футбол. Навчальна програма для дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву, шкіл вищої спортивної майстерності. К. 2013. С. 105.
26. Чорнобай І. Історія розвитку футболу. Львів: ЛДУФК, 2016. 648 с.
27. Шлях індустріалізації. №4404 от 6.10.35г.
28. Шлях індустріалізації в №4937 от 14 липня 1937 года

**Положення про моніторинг стану та перспектив розвитку футболу у
м. Миколаєві**

Зазначений моніторинг – це система організаційних заходів, спрямованих на забезпечення періодичного збирання, опрацювання та аналізу показників щодо стану та перспектив розвитку футболу, що проводився серед спортсменів та тренерів з урахуванням їхніх потреб та цінностей, а також про основні чинники, які стримують процес розвитку футболу в Миколаєві як важливої складової здорового способу життя різних груп населення.

Моніторинг проводився з метою отримання реальної, повної, своєчасної та достовірної інформації про оцінку стану та перспективи розвитку футболу в Миколаєві та залучення населення до даного виду спорту, механізмів підтримки прогресивних тенденцій розвитку футболу в регіоні та шляхів попередження та усунення негативних процесів.

Основні функції Моніторингу:

- 1) спостереження за процесами розвитку футболу в Миколаєві та залучення усіх категорій населення до занять цим видом спорту;
- 2) виявлення об'єктивних проблем у процесі розвитку футболу у регіоні;
- 3) порівняння оцінок стану та перспектив розвитку футболу в Миколаєві, що надають тренери та спортсмени.
- 4) надання тренерам та спортсменам інформації про проблеми у розвитку футболу та пропозиції для прийняття рішень з удосконалення організації процесу розвитку даного виду спорту.

Мета моніторингу – розробити технологію проведення дослідження стану та перспектив розвитку футболу в Миколаєві для подальшої розробки стратегії розвитку даного виду спорту.

Методи дослідження. Застосовано методи емпіричних досліджень,

зокрема, спостереження та опитувальний метод. Було проведено анкетування тренерів та спортсменів на базі СДЮСШОР «Миколаїв» з футболу. Математична обробка результатів дослідження виконувалась за допомогою статистичних методів та комп'ютерних технологій.

Бази проведення дослідження. Для дослідження стану та перспектив розвитку футболу у м. Миколаєві було проведено анкетування тренерів та спортсменів СДЮСШОР «Миколаїв» з футболу.

Учасники дослідження. У дослідженні взяли участь тренери і спортсмени СДЮСШОР «Миколаїв» з футболу. Загальна кількість 30 респондентів серед них: тренерів 10 осіб і спортсменів 20 осіб.

Моніторинг включає: опитування двох груп респондентів; тренерів, що працюють на базі СДЮСШОР «Миколаїв» з футболу та спортсменів, що тренуються на даній спортивній базі.

АНКЕТА**для спортсменів та тренерів щодо визначення стану та перспектив розвитку футболу в м. Миколаєві**

Шановний, респонденте! Кафедра Теоретичних основ олімпійського та професійного спорту Національного університету колаблебудування імені Макарова звертається до Вас з проханням взяти участь в опитуванні, результати будуть використані для написання кваліфікаційної роботи магістра. Метою даного анкетування є здійснення моніторингу стану та перспектив розвитку футболу у м. Миколаєві.

Результати цього анкетування будуть ретельно вивчені та враховані. Нас дійсно цікавить Ваша думка. Інформація, зібрана під час дослідження, буде узагальнена та використана лише в наукових цілях. Анонімність і конфіденційність гарантуємо. Ми будемо вдячні за Ваші відверті відповіді та пропозиції.

1. ПІБ _____

2. Назва організації

3. Посада респондента в організації

4. Як Ви оцінюєте стан розвитку футболу у м. Миколаєві

- А) Високий рівень;
- Б) Середній рівень;
- В) Низький рівень;
- Г) Незадовільний рівень.

5. Які проблеми в розвитку футболу в Миколаєві існують на сьогодні?
Оберіть важливі на Ваш погляд.

- 1) Недостатній розвиток матеріально-технічної бази;
- 2) Недостатнє фінансування;
- 3) Потребує уваги підвищення кваліфікації тренерів;
- 4) Недостатнє інформаційне забезпечення та висвітлення в ЗМІ даного виду спорту;
- 5) Відсутність перспектив виходу на всеукраїнський і міжнародний рівень;
- 6) Недостатня підтримка з боку влади та органів місцевого самоврядування;

7) Проблеми з якісним суддівством.

6. Які, на Ваш погляд, найбільш перспективні шляхи розвитку футболу в м. Миколаєві?

- 1) Підвищення фінансової підтримки футболу;
 - 2) Залучення широких мас населення до занять футболом;
 - 3) Популяризація футболу в місцевих ЗМІ та Інтернет-мережі;
 - 4) Покращення матеріально-технічної бази;
 - 5) Підтримка з боку влади та місцевого самоврядування;
 - 6) Підвищення професійного рівня тренерів;
 - 7) Розвиток законодавчої бази;
 - 8) Покращення рівня суддівства.
 - 9) Власна відповідь
-

Просимо залишити (за згодою) контактну інформацію. Це допоможе нам і в подальшому враховувати Вашу думку при аналізі отриманої інформації та щодо партнерства.

Дякуємо за співпрацю! Ви нам дуже допомогли.